

בנאות דשא

י"ט סוכות ושמחת תורה תשפ"ז | שנה ו' | גליון שכב

דולה ומשקה מתורת רבוה"ק מפרשיסהא קאצק וגור זי"ע במשנת רבינו ראש הישיבה שליט"א

אמרות רבותינו

שמחת החג מכה הבטחון בה'

מצות הסוכה הוא מדת הבטחון בהשי"ת. כמו שאמרנו ז"ל (סוכה ב.) צא מדירת קבע, שלא לבטוח בעושר ובנכסים, רק לבטוח בה'. ולכן הוא זמן שמחתינו, כי אין שמחה כשמחת הבטוח בה' באמת, כמו שמבאר בספר חובת הלבבות (עי' הקדמה לשער הבטחון).

ולכן נוסדו תפלות והושענות בחג הזה, לידע כי כל ברכות השנה תלויה רק בעזר השי"ת, ולא לבטוח באסיפת כל התבואות לבית, וכמו שכתוב (תהלים סב, ט) בה' חסד יסובבנהו, וכמו שכתוב (שם סב, ט) אלקים מחסה לנו.

ובודאי כן הוא מוטבע בלבות בני ישראל, שבכל עת שצריכין ישועה בוטחים בו יתברך, ולכן השי"ת סוכך עליהם בימים אלו, כמו שכתוב (תהלים לב, י) והבטוח בה' חסד יסובבנהו, וכמו שכתוב (שם סב, ט) אלקים מחסה לנו.

וזה החג הוא ברכה על כל ימי השנה, ונקרא חג האסיף (משפטים כג, טז; תשא לד, כב), כמו שבעולם הזה עתה הזמן להכין פרנסה על כל השנה, כן ברכת ה' עתה על כל השנה להבטוחים בו. והוא כמו חינוך בתחילת השנה.

(שפת אמת תרמ"ה)

כשאין מוטבעים בגשמיות זוכים להשראת השכינה
איתא בגמרא (סוכה יא:) 'כי בסוכות הושבתי' (אמור כג, מג), איכא מאן דאמר סוכות ממש, ואיכא מאן דאמר ענני כבוד. ומסתמא הכל אמת. דצריכין להבין, למאן דאמר סוכות ממש, מה ענין זה.

ויש לומר על פי אמרם ז"ל (סוכה ב.) אמרה תורה צא מדירת קבע ושב בדירת ארעי, וזהו באמת עיקר החירות שניתן ביציאת מצרים לכל איש ישראל, שלא יהיה מוטבע בעניני הטבע. וזה שנאמר (אמור שם) 'בסוכות הושבתי כו' בהוציא אותם, שהיתה נטיעה בלבות בני ישראל לצאת ממאסר הגוף והטבע, להיות בעולם הזה בארעי. וכפי מה שמתקיים בכל איש ישראל דירה זו, שלא להיות מוטבע בעולם הזה, כך חל עליו שם שמים וסוכת ענני כבוד.

ולכן ניתן זו המצוה אחר יום הכיפורים, כי לא בכל עת אנו זוכין לזה, רק להיות פעם אחת בשנה שבני ישראל מטהרין, כמו שכתוב (אחרי טו, ל) 'יכפר עליכם כו', אז באין למדרגה זו. אם כן הוא עדות שבסוכות הושבתי כו', מאחר שיש עת שמתקיים. לכן עלינו לטהר עצמינו בכל עידן ועידן לזכות לזה תמיד.

(שפת אמת תרמ"ד)

לעבוד את ה' כפי העבודה המיוחדת לו

לולב הגזול והיבש פסול (סוכה כט:). הענין בזה, כי צריך כל אדם לעשות העובדות מנקודת חיים שבו, ולא לעשות מנקודת חיים של חבירו, כי אין טבעי הנפשות שוות, כי יש נפש שצריך לעבודה באופן זה ויש נפש שצריך לעבודה באופן אחר. כי כמו שאין בני אדם צורתן שוה, כמו כן אין פנימיות הנפשות שוות.

וזהו 'לולב הגזול', כי אם האדם עושה מעשה קוף, היינו כפי מה שרואה מאחר רוצה לעשות כמוהו, זה נקרא גזול ברוחניות, ולולב גימטריא חיים, ואסור לגזול דבר שהוא משורש החיים של חבירו.

ויש מורה על מי שאין בו לחלוות של תשוקה, ועושה כל עבודתו בקרירות כמאמר חז"ל (סנהדרין צב:) אלו בני אדם שאין להם לחלוות של מצוה. ונודע שכל דבר לח יכול להטות את עצמו לכל צד, אבל כשנתייבש נתקשה ואי אפשר לנטותו. והאדם מחויב להיות מוכן להטות את עצמו אליו יתברך בכל אופן ואופן שיאיר לו השי"ת, אבל אם מתעקש האדם ובוחר לו איזה דרך רק בזה האופן לבד, זהו בחינת 'לולב היבש' ופסול, רק צריך להיות לולב הרך, שיוכל לכפוף את עצמו לכל צד, בכדי שנכפוף את עצמנו תחת עולו יתברך.

(אור אליהו מהר"ק רבי אליהו אבד"ק ויסקי תלמיד הרבי מקאצק זי"ע)

יציאה מכל מה שנשתקע בבלי העולם

אמרה תורה כל שבעת הימים צא מדירת קבע ושב בדירת עראי (סוכה ב.). לכאורה היה לומר השבעת ימים על הישיבה בדירת עראי, משמע מזה שהיציאה שייך בכל יום, דאיתא בסוכה (גב.) שיש שבעה שמות ליצר הרע, ויש בכל יום דחג הסוכות יציאה מהדירת קבע שנשתקע בתוך הבלי הזמן, וביכולת המצוות סוכה ולולב להעלותו ולהצילו מכל ז' שמות היצר.

(שפתי צדיק אות כז)

'יחשב לי כאילו הרחקתי נדוד' המסע לפנימיותה של מצות סוכה

'חג' הפסח תעשה לך שבעת ימים באספך מגורן ומיקבך' (ראה טו, יג), בספרים מודקדים מדוע קבעה התורה בכל מקום שם החג בלשון רבים 'חג הסוכות', ולא בלשון יחיד 'חג הסוכה'.

נראה לומר על פי הדיו המובא בגמרא (סוכה כט.) שבסוכה קטנה ש'קרא' פר ממשל'ל'ל'ל' - אסור להדליק נר בתוך הסוכה אלא יש להדליק מחוץ לסוכה, ואילו בסוכה גדולה 'ש'קרא' ממשל'ל'ל' - מדליקים את הנר בתוך הסוכה.

טעמים שונים נאמרו בדברי הראשונים בסיבת האיסור להדליק נר בתוך סוכה קטנה. נראה להעמיק בדיון זה בדרך העבודה, על פי המאמר שהיה שגור בפי הצדיקים תלמידי הבעל שם טוב זי"ע 'וועלט וועלט, ווי פֿינסטער פֿיסטו צו איינער וואָס איז דאָ אין דיר, און ווי לעכטיג פֿיסטו פֿאַר איינער וואָס קען זיין אַ דערהויבענע פֿון דיר' - עולם עולם, כמה חשוך אתה למי ששקוע בהבליך, וכמה מואר אתה למי שמתרומם מעליך.

'סוכה קטנה' מסמלת את זה שמסתכל על הסוכה במבט של שטנות. ומושגיו בהבנת ענינה הפנימי דלים וצרים. הוא רואה את הסוכה כלא יותר מאשר מקום מוכן להנאות ותפנוקים. עליו נאמר 'שרגא לבר ממטללתא' - הנר הוא מחוץ לסוכה ובתוכה שורת חושך אפלה:

סוכתו שקועה בעלטה, והוא אינו זוכה להתבשם מאורה הבהיר. לעומת זאת, 'סוכה גדולה' מתייחסת למי שגישתו לסוכה היא מתוך הסתכלות של גדלות, והשגותיו רחבים, נעלים ומרוממים, ורואה את הסוכה כמקום בו ניתן לחסות בצל ה' בבחינת דברי הכתוב (תהלים כו, ה) 'כי יצפוני בִּסְכָה'; ועבור 'שרגא ממטללתא' - הנר בתוך הסוכה; סוכתו מוארת ומאירה באור יקרות.

הסוכה, מעבר למשמעותה המצומצמת, רומזת גם על העולם הזה בכללותו. יש מי שרואה את חיינו בעולם הזה במבט דל וצר - כהודמנות ליהנות ממנועים ולשקוע בהבלים, ועבורו העולם הזה חשוך ואפל. לעומתו, יש מי שהשקפתו רחבה, פנימית ומרוממת, ותופס את העולם הזה כמקום שניתן לקבוע בו משכן ומעון לשכינתו יתברך ולזכות להיות מהחוסים תדיר בצל כנפי ה', ולאחד כזה מואר העולם הזה באור עילאי.

יתכן שלכן נקרא החג בלשון רבים - 'חג הסוכות', לרמז לנו, שנשנים לב לבך שקיימות שתי סוכות שונות - 'סוכה קטנה' ו'סוכה גדולה', רוב הוא המרחק ביניהן. אַל נא נסתכל על הסוכה במבט של קטנות ופשטנות, אלא נראה אותה

(מתוך שבי"ק ויו"ט א' דסוכות תשפ"א מאמר א - עבד"ד עמי' עז-תפא)

כנישתא חדא בתיובתא

צילא דמהימנותא

הכרה שהכל מתנהל לפי התוכנית האלוקית

בתחילת ספר יונה כתיב (א, א-ב) 'ויהי דבר ה' אל יונה בן אַמְתִּי לאמר, קום לך אל נינוה העיר הגדולה וקרא עליה כי עלתה רעתם לפני', ויונה ברח מאת ה', ואחר כך כתיב (ג, א-ב) 'ויהי דבר ה' אל יונה שנית לאמר, קום לך אל נינוה העיר הגדולה וקרא עליה את הקריאה אשר אני דובר אליך'. יש שפירשו (ע"י ספורנו) מה דכתיב בפעם השנית 'אשר אני דובר אליך', שבפעם הראשונה שה' דיבר אליו, לא נאמר לו רק שיענשו, ולא פירש מה ייעשה להם, וכאן אמר לו לקרוא בנוסף על הקריאה הראשונה גם הקריאה אשר ה' דובר אליו עכשיו והיא 'עוד ארבעים יום נינוה נהפכת' (ג, ד), אבל הרד"ק מפרש שכבר בקריאה הראשונה דיבר אליו שנינוה נהפכת, ומפרש מה דכתיב 'אשר אני דובר אליך' לפי דרכו - שגם עתה אני דובר אליך שתקרא אליה שתהיה נהפכת על רעתם.

ויש לפרש באופן אחר, 'דובר' הוא לשון הנהגה, כדכתיב (תהלים מז, ד) 'יִדְבֹר עַמִּים תַּחְתִּינוּ', כי כאשר קוראים את ספר יונה במנחה של יום כיפור, אנו מקבלים מושגים בהנהגת הרבוננו של עולם, שגם כאשר מנסים לברוח מהתוכנית של הרבוננו של עולם - גם כאשר יש לו טעמים וסיבות טובים, כמו יונה שברח כדי ללמד סגוריא על בני ישראל, מ"מ אין זה עולה בידו, ווייל דער איבערשטער פיהרער אויס זיינס - כי דוך כל סוף הכל מתנהל כפי רצונו ית"ש. וזה המכוון במה שהקב"ה אמר ליונה, 'אשר אני דובר אליך' - שנכחת לראות שהנני מנהיג את כל העולם ואותך.

ויש לפרש באופן אחר, 'דובר' הוא לשון

הנהגה, כדכתיב (תהלים מז, ד) 'יִדְבֹר עַמִּים תַּחְתִּינוּ', כי כאשר קוראים את ספר יונה במנחה של יום כיפור, אנו מקבלים מושגים בהנהגת הרבוננו של עולם, שגם כאשר מנסים לברוח מהתוכנית של הרבוננו של עולם - גם כאשר יש לו טעמים וסיבות טובים, כמו יונה שברח כדי ללמד סגוריא על בני ישראל, מ"מ אין זה עולה בידו, ווייל דער איבערשטער פיהרער אויס זיינס - כי דוך כל סוף הכל מתנהל כפי רצונו ית"ש. וזה המכוון במה שהקב"ה אמר ליונה, 'אשר אני דובר אליך' - שנכחת לראות שהנני מנהיג את כל העולם ואותך.

ויש לפרש באופן אחר, 'דובר' הוא לשון

לזכות הרה"ח ר' קלמן הלר שליט"א והרה"ח ר' מגדל ורדיגר שליט"א

המשך מילי דאורייתא

דחיית המהרש"ג דהוי דוחק, וצ"ב מאי דוחקא

המהרש"ג דוחק את תירוצו הנ"ל, וכתב 'דוחק הוא, וסתם בביאור דבריו. וצ"ב מהו הדוחק, דהתינת אם היה מסיק שהסוכה כשרה דווקא באופן שנדר או נשבע בפועל, באמת הוא דוחק להעמיד את דברי הגמ' והפוסקים שסתמו בדבריהם - שכוונתם להכשיר דווקא באוקימתא רחוקה זו. אבל הרי הוסיף לחדש שהסוכה כשרה גם בלא נדר ושבועה בפועל, וסגי במה שבירדו לנדר ולהשבע, וא"כ כל הסוכות כשרות מטעם זה, וא"כ סתימת דברי הגמ' והפוסקים הוא מפני שאין חילוק לדינא ובכל גונוי כשר, ומה דוחק יש בדבר [ולומר דהוי ראויה לשבעה רק למי שיועד כיצד בידו להכשירה, אינו נראה].

דחיית המהרש"ג דלא אמרינן מגו בדופן השייך ליחיד

עוד כתב המהרש"ג לדחות את תירוצו, כי לא אמרינן מגו אלא בשעה שהאדם דופן לכולם לענין שבת, אבל היכא דהוי דופן דייןא למי שנדר ונשבע - לא אמרינן מגו רק ליחיד שאצלו נחשב דופן לענין שבת [מש"כ 'ואיך תהיה סוכה אחת לזה פסולה ולזה כשירה', יל"ע, והלא כל סוכה כשרה רק לבעליה, דלשאר בנ"א הו"ל סוכה גזולה. ונראה כוונתו על המגו, שלא נאמר מגו להכשיר לזה ולא לזה].

וקושיא זו צ"ע, שאם היה ההכשר דווקא למי שנדר ונשבע, נמצא שזה מגו ליחיד - דלשאר בנ"א שלא נדרו ולא נשבעו אינו דופן לשבת, אבל לפי מה שהוסיף לחדש דמשום שבירדו לעשותה דופן אע"פ שלא עשאה כן, א"כ הוי מגו לכל ישראל - שהרי ביד כולם לנדר ולשבע ולעשותה דופן לענין שבת גם לשאר הימים, והו"ל ראויה לשבעה לכל ישראל ע"י המגו.

עוד יש לעיין בקושייתו, שהרי בידו לעשותה דופן לכל ישראל, דהא אדם אוסר את שלו בקונם לכל העולם [נהגם שהמבוי שייך לרבים, אבל הסכך הוי שלו], ואם יאסור את סוכתו לכל ישראל באופן שאינה ראויה לסלטול בשבת, הלחי צ"ע דופן לשבת לכולם, והמגו מכשיר את הסוכה לכל ישראל ולא רק ליחיד.

פלוגתת האחרונים אם בעינן ראויה לשבעה לאותו אדם

עוד יש לדון בדבריו - אי אמרינן מגו כדי להכשיר גבי אדם אחד.

דהנה מצינו שנחלקו באחרונים בכע"ז, לענין ראויה לשבעה או שאינה ראויה - לאדם אחד. דבאחרונים [עיי' בשער המלך (לולב פ"ה ה"א), רעק"א (ע"י דרוש וחדוש מכת"י, סוכה כג.)] דנו אליבא דרבי מאיר דהלכתא כוותיה דסוכה ע"ג האילן וע"ג בהמה כשרה, ומודה בדרשה דשבעת ימים דבעינן סוכה הראויה לשבעה, דלשיטתו קשה מאי אתי קרא למיעוטא אף לרבי יהודה דפוסל יש לון, דהא ודאי לא אתי קרא למיעוטא דרבנן. ואינו דומה למיעוט דשטרות באונאה מכלל ופרט וכלל דאין גופן ממון, דכתב הרשב"א (ב"ב קמז: ד"ה נראה) דאף אי מכירת שטרות דרבנן הוי בכלל מיעוטא דקרא. דהתם נתמעטו גם שאר דברים והשטרות בכללן, אבל ודאי דלא אתי למיעוט' רק דרבנן. ואולי י"ל דכאן אין יתור ודרשה, אלא נשמע ממשמעות דקרא, ואכמ"ל, ותירוצו בכמה דרכים.

במהה"ט אלגאזי (בכורות פ"ה אות ס"ב מ"ק 1) כתב באחד מהתירוצים, כגון מי שנשבע שלא ישב בסוכה פלונית כי אם יום ראשון בלבד, ושאר הימים ישב בסוכה אחרת [ואי"ז נשבע לבטל את המצוה, שהרי יכול לישב בסוכה אחרת, דבכה"ג אפילו ביום ראשון אינו יוצא באותה סוכה, כיון דאינה ראויה לשבעה עבדו - שהרי מושבע ועומד הוא [וצ"ל דמיירי בנדר על דעת רבים שאינו יכול להשאל, וכן מבואר בזית רענן (ת"א אה"ע"ז ה"ה ס"י ט אות ג)]. מדבריו נראה דאף כשראויה לכל ישראל חוץ מאדם זה, אזלינן בתריה, ובעינן שיהיה ראויה לשבעה לאותו אדם שרוצה לצאת ידי חובה בסוכה זו.

מאיך באבני נזר (וא"ח ס"י תעו ס"ק א) מבאר לדעת חכמים (סוכה לא), בסוכה גזולה, בתוקף את חבירו והוציאו מסוכתו דיוצא ידי חובתו משום דקרקע אינה נגזלת, וסוכה שאולה היא, כיצד נחשבת ראויה לשבעה, והרי אסור לו לדור בה - דבעמוד ותחור קאי, וגם אם עובר ויושב מ"מ מן הדין אינה ראויה לשבעה. וכתב דמכיון שראויה היא לנגזל לשבעה, לכן כשרה אף לגזול. מדבריו למדנו שסוכה הראויה לשבעה לאדם אחד מישאל - כשרה לכל ישראל.

נמצא שילדעת המהרש"ג אלגאזי סוכה הראויה לשבעה היינו שראויה למי שרוצה לצאת בה ידי חובה, ולאבני

המשך בעמ' ד'

מילי דאורייתא

מגו דהוי דופן לשבת וסוכה ראויה לשבעה

א - דופן לשבת ע"י שבועה

מגו דהוי דופן לשבת הוי דופן לענין סוכה

אמרינן בסוכה (ו:.) 'סיכך על גבי מבוי שיש לו לחי כשר'. ויש בזה חידוש דין, דלגבי סוכה בעינן שני דפנות כהלכתן ושלשית אפילו טפח, ומדרבנן 'עושה לו טפח שוחק ומעמידו בפחות משלשה טפחים סמוך לדופן' [וכל פחות משלשה סמוך לדופן כלכוד דמי], משא"כ בלחי שבא להתיר טלטול במבוי - מניח את הלחי סמוך לכותל ואינו מרחיקו מן הדופן כמו בסוכה, מכל מקום המסכך על גבי מבוי שיש בו לחי שמתיר טלטול, אותו לחי נחשב דופן גם לענין סוכה - אע"פ שאינו רחוק מן הדופן כדינו, מגו דהוי דופן לענין שבת הוי דופן לענין סוכה, משום דלענין שבת דינו כמחיצה [וע"י בעירובין (יב: טו.) אי לחי משום מחיצה] - ה"ה דהוי מחיצה לענין סוכה.

ונקטו רוב הראשונים והאחרונים בפשטות, שהמגו מכשיר את הסוכה דווקא בשבת שבתוך המועד, שבאותה שעה הוא דופן לענין שבת, אבל בשאר ימות החג שאין צריך להתיר טלטול, אינו נחשב דופן וליכא מגו להכשירו.

קושיית האחרונים דסוכה זו אינה ראויה לשבעה

והקשו האחרונים, הא אמרינן לקמן (כג.) 'העושה סוכתו על גבי בהמה, רבי מאיר מכשיר ורבי יהודה פוסל, מאי טעמא דרבי יהודה, אמר קרא (ראה טו: יג) 'חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים', סוכה הראויה לשבעה

שמה סוכה, סוכה שאינה ראויה לשבעה - לא שמה סוכה. ופשטות הסוגיא הוא שרבי מאיר אינו חולק על עיקר הדרשה, אלא לדעתו 'הא נמי מדאורייתא מחזא חזיא, ורבנן הוא דגזרו בה'. נמצא דלכו"ע בעינן סוכה הראויה לשבעה, ואם כן כיצד הכשירו בשבת סיכך על גבי מבוי שיש בו לחי, הרי סוכה זו אינה ראויה לשבעה - בשאר ימות החג, וא"כ אף בשבת יש לפסלה. ונאמרו תירוצים רבים בזה (ראה אוצר מפרשי התלמוד סוכה ו:), ונביא ל' תירוצים מחודשים שיש לדון בדבריהם.

לעשות הלחי דופן לשבת כל שבעה ע"י ושבועה

בשו"ת מהרש"ג (ח"ב ס"י קעז ד"ה ומה שכתבת) כתב דמשכחת לה דהוי דופן לשבת גם בשאר ימות החג, כגון בנדר או נשבע שלא ישב בסוכה שאסור לסלטול בה בשבת [ואי"ז שבועה לבטל את המצוה, שהרי יכול לישב בסוכה כזו, ורוב הסוכות שיש להם מחיצות גמורות מותר לסלטול בתוכן, ואינו נכשע שלא לישב בסוכה כלל], שאז צריך דופן דשבת גם בשאר ימות החג כדי להתיר לו לישב בסוכה זו, ומאחר וצריך לדופן דשבת כדי להתיר איסור דנדר ושבועה, ממילא נאמר מגו דהוי דופן לשבת הוי דופן לסוכה בכל ימות החג, והו"ל סוכה הראויה לשבעה.

ומוסיף עוד, דלפי זה הסוכה ראויה לשבעה גם אם לא נדר ולא נשבע, דהא סגי ב'ראויה' לשבעה - ואין צריך לישב בה בפועל כל שבעה, ומאחר ובידו להכשירה לכל שבעה ע"י נדר ושבועה, אע"פ שהוא בדרך רחוקה, נחשבת ראויה לשבעה, וכשרה בשבת - גם אם לא נדר ולא נשבע.

שמחת בית השואבה

שמחה היא הכלי לקבל

שמחת בית השואבה, שממש שואבין רוח הקודש (ירושלמי סוכה פ"ה ה"א). כי **השמחה הוא כלי לשאוב מים חיים**, והוא רוח הקודש, דכתיב (בראשית ב:ז) ויפח באפיו נשמת כו', וכפי שאדם מתדבק בעיקר החיות שיש לו מהש"ת, מתפשט החיים בכל איבריו. ואיתא (סוכה גג.) לא ראינו שינה, כדאיתא במדרש (שמו"ר מז, ז) על משה רבינו ע"ה שכל ארבעים יום שהיה בשמים לא היה יכול לישון, **שידע שאין שיעור מה שיכול לקבל בכל שעה ושעה**. וכן כתיב (אמור כג, מא) 'שבעת ימים בשנה' על ימי הסוכות, מה שלא נאמר כן בכל הרגלים, שעיקר הארת השנה תלויה בשבעת ימים אלו, והכלי לקבל הוא השמחה.

(שפת אמת סוכות תרל"ד ד"ה שמחת בית)

השמחה בשמים מהתקרבות בני

בשמחת בית השואבה, דאיתא (ירושלמי סוכה פ"ה ה"א) שממש שואבין רוח הקודש, בדודאי בחג הזה שנקרא 'זמן שמחתנו', הוא **זמן שמחה לפני יתברך במרום**, דכתיב (תהלים קד, לא) 'ישמח ה' במעשיו', וכתיב (שם קמט, ב) 'ישמח ישראל בעושיו', ובני ישראל הם מעשה ידיו של הקב"ה. **ובזה החג שנתבררו בני ישראל להיות 'חלק ה' עמו'** (האזינו לב, ט), כביכול הקב"ה שמח בחלקו, שזה חלקו מהתחתונים, ועם זו יצאתי לי כו' (ישעיה מג, כא).

ועל זה איתא הבוחר ב'שירי' זמרה, כי **העליונים משוררים לפניו כולם, ולמטה יש שיריים מאלה המשוררים**, דכתיב (ישעיה כד, טו) 'מכנף' הארץ זמירות שמענו, והיינו מכללות בני ישראל, שהם הקיבוץ של כל התחתונים, ובחג האסיף נתברר זאת השמחה, וזה החלק חביב לפני יתברך יותר מכל בני מרום. וזהו היה שירת הלוים במקדש, וכתיב למנצח, וזה הניצוח היה על העליונים, דאיתא תקו"ז ת"י (ה) מים תחתונים בוכין אגן בעינין למהוי קדם מלכא, וזה הקנאה, דכתיב (שה"ש ח, ו) עזה כמות אהבה קשה כשאלו קנאה כו', **שבני ישראל מקנאים את העליונים שקרובים אליו יתברך, אבל בכח התחתונים לגבור על כל שירות העליונים**, ומנצחים אותם, דכתיב (שם, יג) היושבת בגנים כו' מקשיבים לקולך השמיעני.

וכפי השמחה והשירות שהיתה בבית המקדש כך שרה עליהם רוח הקודש. 'ומשם שואבים' הוא לעולם, **שגם עתה יכולין במצות הסוכה לעורר השמחה שהיתה בבית המקדש בימים הללו, ולשאוב הארת רוח הקודש משם**.

(שפת אמת סוכות תרמ"ו ד"ה בשמחת)

השתוקקות כל כולו בהתקרבות עצמו

אמרו חז"ל (ב"ר ה, ד) שבעת בריאת העולם חילק הקב"ה את המים, לא פירשו המים התחתונים מן העליונים אלא בבכיה, כי מים התחתונים היו בוכים ואמרין אגן בעינין למהוי קריבא לגבי מלכא (ע"י תיקוני ת"י ה יט; ות"י מ פ, א), והקב"ה פייס אותם, והובטחו להיקרב במזבח במלח בכל השנה, וניסוך המים בחג (ע"י רש"י ורבינו בחי ויקרא ב, יג), ויש להקין, **אמאי לא די בפיוס של הקרבת המלח שהוא מידי יום ביומו בריאות, ולמה היה צריך לפייסם גם בניסוך המים** (והט"ז) (דברי דוד ויקרא שם) כתב שהמלח בא מן מים המלוחים וניסוך המים מן מים המתוקים, והמתוקים דומים לצדיקים והמלוחים דומים לפושעים, ע"ש.

וי"ל כי מלח וניסוך המים מורים על ב' מדרגות בהשתוקקות, **שיש חילוק בעצם מהות ההשתוקקות, וחילוק מה משיגים על ידי ההשתוקקות**. ואמנם מלח הוא מידי יום ביומו ובכל הקרבנות, אבל מלח אינו המים בעצמם - שנעשה שינוי במים שמצויאים מהם מלח ואישתני שמים, והמלח אינם קרבן בפני עצמו [ואינו ענין ליהרי עלי מלח, ואכמ"ל], אלא החיוב שנקבע הוא לצורך מלח לכל קרבן - שמתבטל וטפל אל הקרבן. ומאידך ניסוך המים, הם **מים בעצמם ככל שמה מבריייתם, בלי שום שינוי, והם עצמם עולים על גבי המזבח, בלי שום קרבן נוסף**, ודבר זה למד על עבודת השתוקקות של בני ישראל, שיש המסתפקים בהשתוקקות חלקית, ואמנם כל רצון וכל רעותא יש לה תשובות, אבל זוכה רק להיות טפל לאחרני וטפל לקדושה, ואין להסתפק בכך להיות טפל לאחרים, אלא יש לרצות באמת ובלב שלם להתקרב בעצמו אל ה', **שאנחנו בעצמנו נתהפך ונשתנה לטוב**, ואמנם אין זה דבר קל - ונצרך לזה עבודה ויגיעה של ימים רבים [וכדוגמת ניסוך המים שהם בימי החג בלבד], אבל אחרי עמל ויגיעה זוכים להתקרב אל ה' בעצמנו, כניסוך המים שעולים על גבי המזבח.

[רבינו שליט"א ס"ג בראשית תשפ"ה מאמר ג - א"ה: בשפת אמת (סוכות תרנ"א ד"ה לשמ"ע) כתב לבאר החילוק בין בין למים, שיין הוא ע"י תיקונים, ומים הוא כמו שהוא, ע"ש].

הגאולה תלויה בחיפוש ההכרה

שאינ כח מבלעדי ה'

ביום טוב סוכות אנו מבקשים 'הרחמן הוא יקים לנו את סוכת דוד הנופלת', ויסודו מלשון הפסוק בעמוס (ט, יא) 'ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת וגדרתי את פרציה והריסותיו אקים ובניתי כימי עולם', ופירש בתרגום יונתן 'סוכת דוד הנופלת - מלכותא דבית דוד'.

ויש לפרש העומק הטמון בבקשה זו, בהקדם ביאור מאמר חז"ל (וה"ק תרומה קעה): **לא גלו ישראל עד שכפרו בה' ובמלכות בית דוד, ולא יגאל אותם עד שיחזרו לה' ולדוד מלכם**, דבעת הגאולה נאמר (והש"ג ה) 'ובקשו את ה' אלקיהם ואת דוד מלכם'. ולכאורה יש להבין מה הענין בכפירה במלכות בית דוד, ושיש לבקש את מלכות בית דוד, הרי את האלקים אנו מבקשים, ומאי נפקא מינה לנו מי שהקב"ה ישלח לגאול אותנו, ומה זה נוגע לעבודתנו - שעלינו לבקש את מלכות בית דוד דייקא כדי לזכות לגאולה.

ומבאר הדגל מחנה אפרים בשם זקינו הבעל שם טוב ז"ע (ע"י דגמאי פ"ר ואתחנן) ד'מלכות' היינו ממשלה - שבלעדו לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל דבר קטן וגדול, אבל כל מלך בשר ודם יש לו נגיעה עצמית - ומכוון את מלכות עצמו ולא מלכות שמים. לא כן היא מלכות בית דוד, שאף שהיתה מלכותו של דוד המלך עם כל תוקף המלוכה, מי"מ לא היה בה שום נגיעה עצמית, וכל מגמת דוד היתה רק לכבוד שמים ולסמל את המלכותא דרקינא שהיא כעין מלכותא דארעא, ואדרבה, **כל מהותה של מלכות בית דוד ודרכה היתה להחדיר בישראל את ההכרה כי אין שום כח בעולם אלא כח מלכות ה'.**

ולכן לא גלו ישראל עד שמאסו במלכות בית דוד, כי כאשר חיפשו כח ואחיה בעולם בכח עצמם, ואיבדו את ההכרה שבכל מהש"ת ואת תחושת הביטול לה' שממנו הכל, שוב לא היו ראויים עוד להשראת השכינה בקרבם. ולכן אין עתידין להיגאל עד שיבקשו את מלכות בית דוד, כי הביקוש והחיפוש להשיג את הכרה זו שהכל נע רק בכח ה' ולא בכח יגבר איש - הוא תנאי לגאולה.

וזהו שאנו מבקשים בימי הסוכות 'הרחמן הוא יקים לנו את סוכת דוד הנופלת', שהש"ת יקים בלבנו את ההכרה הזאת שאין שום כח בעולם מבלעדי ה', ועל זה כתיב 'ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת וגדרתי את פרציה והריסותיו אקים ובניתי כימי עולם', שלעת"ל תהיה הכרה זו בשלימות, ולא יחפשו עוד שום כח ונקודת אחיזה וחוזק בעולם, רק להיתלות בה' ובשפעו התמידי.

(ס"ג שבת חוה"מ סוכות תשפ"ו מאמר א)

'למען דעת כל עמי הארץ'

להבין ולהתחבר

למשמעות הדברים שעושה

במשנה ר"פ ב' דסוכה (סוכה כ): 'מעשה בטבי עבדו של רבן גמליאל שהיה ישן תחת המטה, ואמר להן רבן גמליאל לזקנים ראיתם טבי עבדי שהוא תלמיד חכם ויודע שעבדים פטורים מן הסוכה, לפיכך ישן הוא תחת המטה'. מלשון המשנה משמע שמה שטבי ידע את הדין שעבדים פטורים מן הסוכה מורה על היותו תלמיד חכם. וצ"ב, הרי כל העבדים יודעים שהם חייבין במצות כאשה ופטורין ממצות עשה שהזמן גרמא, ומהו השבח של טבי בדיעה זו.

בספר ברכה משולשת (סוכה פ"ב מ"א) להרה"ק מדינוב ז"ע מבאר שאמנם נשים פטורות ממצות סוכה, אבל היות דבעינן 'תשבו כעין תדורו' - המצוה מוטלת על האיש שישב בסוכה עם בני ביתו, ולכן הנשים יושבות בסוכה עבור קיום המצוה של האנשים. ונמצא דעבד שאינו תלמיד חכם ואינו יודע סיבת ישיבת הנשים בסוכה, יסבור מזה שהן חייבות בסוכה וא"כ גם העבדים חייבין. וזה היה השבח של טבי, שהיה יודע שהגם שהנשים יושבות בסוכה - אבל סיבת ישיבתן אינה מפאת התחייבותן, רק מפאת התחייבות בעליהם שהיה 'תשבו כעין תדורו', וממילא עבדים פטורין.

וטמון בזה רעיון עמוק, דהנה ישנם אנשים שעושים כל מעשיהם מצות אנשים מלומדה בלא לדעת את משמעות הדבר שהם עושים, ועושים מעשיהם רק משום שיודעים שכך צריך לעשות, וזהו שרמזו חז"ל במעשה זה, שממה שטבי עבדו של רבן גמליאל היה יודע טעמן ומשמעותן של דברים מזה אנו רואים שהיה ת"ח, כי הת"ח מתבונן ומבין במשמעותה הפנימית של כל דבר שהוא עושה.

והנה אמרו חז"ל (שבת קיט). על הפסוק הנאמר בגלות 'היו שריה כאילים' (איכה א, ו) שהיו בני ישראל כאילים - מה איל זה ראשו של זה בצד וזנבו של זה, ע"ש, חז"ל משמיעים לנו דבר עמוק מאוד, שזה המהות של הגלות, שאנו הולכים ראשו של זה בצד וזנבו של זה, ואין עושים את המעשים מתוך מחשבה שבראש, עם התבוננות למה אני עושה ולמי אני עושה.

וזה העבודה של יום טוב סוכות, דכתיב אמור כג, מג) 'למען ידעו דורותיכם', והב"ח (ס"י תרעה) סבירא ליה שכוונת מצות ישיבת סוכה מעמכת, 'דעת' היינו לעשות המעשים עם הבנה ודעת, והסוכה דורשת הבנה ודעת להבין את המשמעות של הדברים שאנו עושים ולהתחבר לפנימיות הדבר.

(ס"ג שבת חוה"מ סוכות תשפ"ו מאמר א)

רביבי דשא

'קטר לולבך - קטר רגלך'

הסיוע מד' מינים לרומם ולשנות ההרגלים

בירושלמי שבת (פ"ב ה"ו) אמרו חכמינו ז"ל 'קטר לולבך קטור רגלך'. וכפשוטו הכוונה בזה שבעת שמתירין הלולב מקשריו בצאת החג, היינו בין סוכות לחנוכה, לא יצא אדם לפרוש בים שאז מתפללים על הגשמים ומצוי סערות בים.

וע"ד העבודה יש לפרש מאמרם ז"ל 'קטר לולבך' - כאשר אוגדים את הלולב, 'קטור רגלך' - אזי יכולים להעלות ולרומם את ההרגלים הגשמיים, שיהיו כראוי.

(שלי' זכר שבת חוה"מ סוכות תשפ"ו)

סוכה שאין בה היכולת לזקוף ראשו מעל הגוף - פסולה

קיימא לן דסוכה שאינה גבוהה עשרה טפחים פסולה, משום דהוי דירה סרוחה (ע"י רע"ב פ"א מ"א). ויש לבאר הענין הפנימי בזה, משום שדירה שאי אפשר לעמוד בה זקוף קומה, כאשר הראש מוגבה מעל הגוף ומושל עליו, ואין בה את שלטון המחשבה על כל מעשיו לקיים בה 'למען ידעו דורותיכם' - עם דעת להבין המטרה של כל המעשים, דירה כזו אכן דירה סרוחה היא ואינה ראויה להשכין בה שם שמים.

(ס"ג שבת חוה"מ סוכות תשפ"ו מאמר א)

ההווה, ועכשיו אינו מקום טהור, שהרי חכמים טמאוהו, לכן פוסל.

מח' רש"י והריטב"א בגדר סוכה הראויה לשבעה

והנה בד"ה ראויה לשבעה נחלקו רש"י והריטב"א, דרש"י (כג. ד"ה הראויה) כתב 'והשתא דגזרו רבנן אין עולין לה, נמצאת שאינה ראויה ליום ראשון'. אבל הריטב"א (שם ד"ה מאי) כתב 'וזו אינה ראויה לשבעה ימים רצופין, שהשבת בא לעולם בתוך שבעה ובהמה אינה ראויה לשבת'. ובאירו האחרונים, שלדעת רש"י צריכה להיות ראויה לכל ימות החג. ולדעת הריטב"א שכתב שלעולם יש שבת בתוך שבעה ולא הזכיר שהם ימי החג, היינו שצריכה להיות באופן הראוי לסוכה בשבעת הימים מיום בניית הסוכה והלאה, אף אחר החג.

דברי האו"ש א"ש רק לדעת הריטב"א ולא לדעת רש"י
ודברי האו"ש צ"ב לפי דברי רש"י, דרש"י נקט שאינה ראויה ליום ראשון, א"כ אינו נפסל מחמת העתיד, דקודם יום הראשון עדיין אין חיוב סוכה, ונפסל לשאר הימים שאחרי מחמת היום הראשון, ואף אי נימא דכוונתו לאותו היום בעבר ועלה, גם בכה"ג אינו נפסל מחמת העתיד, ולא שייך תירוץ של האו"ש שדמא יבטלו את התקנה קודם השבת.

ונראה שאכן כוונתו לתרץ רק לדרך הריטב"א, שצריך להיות ראוי מיום בניית הסוכה והלאה, ונפסל משום שבת שאחרי, ובה שייך לומר שמא יבטלו חכמים את התקנה, שכל הפסול הוא משום העתיד, ולדעת רש"י אכן עדיין לא נתיישבו דברי התוספתא [ובהקדמה לדיוח לרע"קא] כתבו בנוי שיש מקומות שדבריו נאמרו רק לדעת חלק מהראשונים, ומרוב עבודה קיצר ולא פירש כן בדבריו. ויתכן שבאו"ש ג"כ נהג כן.

הגידון הוא בשעת עשיית הסוכה

עוד י"ל על דרך החידוד, דדין ראויה לשבעה נפקא ליה מכתבי 'חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים', ודין 'תעשה' נאמר על שעת עשיית הסוכה, לא מבעיא לסוברים שיש מצוה בעשייתה, שהציווי מהאי קרא, ואף לחולקים מ"מ דיני עשייתה ילפינן מהאי קרא, כגון מה שדרשו 'תעשה' ולא מן העשוי בפסול, נמצא דהאי קרא על שעת עשיית הסוכה קאי.

וזמן עשיית סוכה הוא קודם יו"ט, דהא לא קי"ל כרבי אליעזר (שבת קלא). דסוכה וכל מכשיריה דוחין את השבת, ועל אותו זמן נאמר הדין ראויה לשבעה, שבזמן עשייתה צריכה להיות ראויה לכל ימות החג, ואם היתה ראויה בשעת העשייה - אינה נפסלת גם אם אח"כ נתחדש בה דבר שמחמתו אינה ראויה לשבעה. משו"ה אף לפירוש רש"י דפוסל משום יום הראשון, היינו דפוסל בשעת עשייתה קודם יו"ט - מה שאינו ראוי ליו"ט ראשון [וכמו דלגבי תעשה ולא מן העשוי, הגידון הוא על שעת עשיית הסוכה], ובאותה שעה הגידון הוא על העתיד, ושייך לומר כתיבין האור שמח דהוי ראויה לשבעה - דמא יבטלו חכמים את התקנה קודם יו"ט, ומה שביי"ט עצמו אינו ראוי - אינו פוסל את הסוכה למפרע, דסוכה שהיתה כשרה בשעת עשייתה שוב אינה נפסלת עוד.

(משיעורו של רבינו שליט"א שנאמר ביום ה' חוה"מ סוכות תשפ"ב בביתא תלמידי ישיבת פוניבז' - צעירים, נערך ע"י 'שמעתיא דמרי' והובא בגיליון יא, תשנ"ח)

א. אחרי אמירת השיעור ביקר רבינו שליט"א אצל רבינו הגדול הגר"ל שליט"א, ודיברו מעניני השיעור, ואמר רבינו שליט"א דע"פ האור שמח מתורץ כמה קושיות, ונקט חדא מהם, קו' **המלא הרועים** בהערותיו בסוכה שם ובספרו בענין איסור דרבנן, דר"מ ס"ל דכשאנו מנוקח מן מן איסור דרבנן אין המים בודקין, והרי לר"מ איסור דרבנן לא מיקרי אינו ראוי מה"ה, ולד' האו"ש א"ש, דרק כשדנים על העתיד ויש אפשרות שחכמים ישנו את תקנתו, בהא ס"ל לר"מ דאזלינן בתר דאורייתא.

ב. א"ה: יש לציין **דבמשנה אחרונה** (פרה פ"ג בסופו ד"ה ר' יוסי מטהר) העיר ג"כ כקושיית האור שמח, דמהלכה זו בפרה מוכח דפסול דרבנן נחשב לא חזיא מדאורייתא, וכן הביא מעוד מקומות שכן מוכח, ומאידך בעושה סוכתו ע"ג בהמה וכו' פסקו כר"מ, דכיון דמדאורייתא חזיא הסוכה כשרה [ובעיקר הקושיא יל"ע אי יש לחלק בין פסול לאיסור שאז בדיעבד יוצא המצוה, ויל"ע **בבבני נור** או"ח ס"י תעו, ואכמ"ל].

מגו להכשיר את הסוכה כל שבעה. ואע"ג דהוי דופן רק עבורו, די לן במה דהוי ראויה לשבעה עבור הבעלים [ודבריו הובאו בלבוס מדרכי מסלבודקא (ח"מ סי' צג) - וכתב עליה שו"ת המצאה נפלאה].

קושי בהעמדת הסוגיא במבוי של המהלך במדבר

וצ"ב בכוונתו, דאי הכוונה לסוכתו של אותו טועה המהלך בדרך או במדבר, דעבורו הוי דופן לשבת, ומשום מגו הוי דופן גם לענין סוכה, וצ"ל דמיידי שנקלעו למקום זה אנשים רבים, ויש להם מבוי שיש בו ב' בתים פתוחים לב' חצרות, ופתוח לרה"ר. זה ודאי אינו, דודאי ליכא לאוקמי את דברי הגמ' והפוסקים רק באופן רחוק כזה.

כל לחי הוי דופן מחמת הטועים, והקושי בזה

ונראה שכוונתו על סוכה שבנויה במבוי שבעיר, אלא דמחמת דלחי הוי דופן לענין שבת עבור הטועה בדרך, לכן אמרינן דמגו דלחי הוי דופן לענין שבת עבור הטועים, כל לחי ולחי הוי דופן לענין סוכה לכל ישראל. אך צ"ב, דלחי זה עצמו הנמצא בישוב אינו מתייר טלטול לטועים, שהרי אים נמצאים במקום לחי זה, ואם יבואו למקום ישוב כבר יצאו מידי ספק, שהרי יודע להם מתי שבת, וישמרו שבת יום אחד ככל ישראל, ולא יצטרכו היתר טלטול בשאר הימים. וגם יש לדון כיצד מכשירים סוכה על סמך הטועים המהלכים במדבר, מנין שבאותו זמן יש מכשירים את הסוכה ישנם טועים המשמרים שבת בכל יום, ואיך נימא מגו, שמא באותו הזמן אין טועים בעולם, ואינו דופן לשבת לשום אדם.

מספק שבת אין נעשה ודאי דופן לענין סוכה

אך מלבד כל הנ"ל, גוף הדבר תמוה, דגם עבור אלו ההולכים בדרך ובמדבר - לא נימא בכה"ג מגו, שהרי הם משמרים שבת בכל יום רק מחמת ספק, ואינו שבת בודאי. ומן הסביר נראה להיפך, שאין להם מגו כלל - גם ביום שהוא באמת שבת, שהרי כל יום הוא ספק חול, ובחול אין כאן דופן ואין מגו, כי רק בשבת הוי דופן באמת, והם מחמירים על עצמם כל הימים משום ספק שבת, וכיצד הוי ודאי דופן לענין סוכה מחמת חומרא בספק דופן לענין שבת.

ג - איסור דרבנן נחשב ראוי מפני שיכול להתבטל סתירת דברי ר"מ בסוכה ובאפר פרה

באור שמח (פרה אדומה פ"ד ה"א) דן בסתירת דברי רבי מאיר בין דין סוכה הראויה לשבעה - באיסור דרבנן, ובין דין מקום טהור לענין אפר פרה - בטומאת דרבנן. דהנה כתב **הרמב"ם** (שם) 'כלי חרס שהיה בו אפר חטאת וכו', הניח הכלי על גבי השרץ אף על פי שלא נטמא הכלי הרי האפר טמא, שנאמר (חקת יט, ט) והניח מחוץ למחנה במקום טהור, ואין זה מקום טהור, ולא על גבי השרץ בלבד, אלא אפילו הניחו על גבי אוכל שני וכיוצא בו מדבריהם, שטומאתן טומאה קלה והם מדברי סופרים, הרי נטמא האפר שנאמר במקום טהור שלא יהיה על [גבין] שום טומאה בעולם'. ודין זה שהמניח ע"ג טומאה דרבנן [בכלי חרס שאינו נטמא מגבו, והמים טהורים, אלא שאינו מונח במקום טהור] נפסל משום שאינו מקום טהור, פלוגתא דתנאי היא במשנה (פרה פ"ג מ"ג) דתנן 'רבי יוסי מטהר וחכמים מטמאים'.

והקשה באור שמח, שבתוספתא (שם פ"י ה"ה) איתא 'רבי יוסי מטהר ורבי מאיר מטמא', ולכאורה דברי רבי מאיר סותרים זה את זה, שהרי מכשיר סוכה שאינה ראויה לשבעה משום איסור דרבנן, משום 'הא נמי מדאורייתא מחזא חזיא, ורבנן הוא דגזרו בה', ומפני מה לענין מקום טהור לא קאמר מדאורייתא טהור הוא ורבנן הוא דגזרו בה [ובאמת יש לדון הרבה בגידון זה, בדנים דרבנן לענין דאורייתא, בטומאה ואיסורים, ואכמ"ל].

באיסור דרבנן חשיב ראוי משום שיכול להתבטל

ותירץ האור שמח, דכיון דממעט מקרא משום שהסוכה אינה ראויה לשבעה, היכא דאינו רשאי לעלות לסוכה משום איסור דרבנן - ראוי לישב בה מיקרי, משום דדנים על זמן העתיד, ובאיסור דרבנן לא שייך אינה ראויה משום זמן העתיד, כיון דיכולים ב"ד גדול בחכמה ובמנין לבטל התקנה עד שיבא יום טוב או שבת, משום הכי מקרי ראוי לשבעה, שלא תוכל עתה לשפוט על העתיד, כיון דב"ד יכולים לבטל, ויהיה מותר לעלות בשבת וי"ט. משא"כ לענין אפר פרה, דהגידון הוא על

נזר סוכה הראויה לאחד מישראל לשבעה כשרה לכל ישראל, וי"א שתלוי דווקא בבעל הסוכה, שנדרש מקרא חג הסוכות תעשה לך' - דהיינו בעל הסוכה (ע"י להלן) [נבאחרונים דנו עוד בדברי רבא (ז): 'סיק' על גבי פסי ביראות - כשרה', דאמרינן מגו אע"פ שפסי ביראות מתירים בטלטול רק לעולי רגלים, וי"א שרק לבהמותיהם, ובמקום מצוה שאני, ואכמ"ל].

אי פלוגתתם שייכת גם לענין מגו דהוי דופן לשבת

והיה צד לומר דכשם שנחלקו בדין ראויה לשבעה, נחלקו גם לענין מגו דהוי דופן לשבת, אי בעינן דופן לשבת עבור היושב, או דסגי דהוי דופן עבור אחד מישראל.

אמנם אינו מוכרח, כי יש מקום לחלק, דלענין מגו לא די במה דסגי בראויה לשבעה לאחד מישראל, כי בראוי בעלמא לא אמרינן מגו, אלא בעינן דופן שמתיר לטלטל ממש, וא"כ כשאינה דופן עבורו - לכו"ע לא אמרינן מגו.

קשה נדרר ושבועה אינם עושים דופן לשבת

אך יש לעיין בעיקר חידושו של המהרש"ג, דמה ענין נדר ושבועה לשבת, והרי אין דיני דפנות אלא בשבת וסוכה, ולא בנדר ושבועה. ומפני מה דופן שמועלת לענין שבועה ונדר תחשב כדופן לענין שבת דנימא מגו, והרי אינה מתירה מדין דופן לשבת, רק שבאופן זה אינו עובר על איסור נדר ושבועה.

ספק הגר"ל? אם אמרינן מגו בדופן דתוספת שבת

וביותר מזה הסתפק **רבינו הגר"ל שליט"א** (בגיליונותיו לה"פ ז), אי אמרינן מגו דהוי דופן לשבת בתוספת שבת. דהיינו שלאדם זה שקיבל על עצמו שבת קודם חשיכה אסור לטלטל בלא הלחי, ולדידיה הדופן מתירה לטלטל, אי אמרינן מגו בכה"ג - והסוכה כשרה עבורו [המעתיק כתב במפתחות ביה"ש, וטעות היא, וצ"ל תוספת שבת. הגם דגם לגבי ביה"ש יש להסתפק, ואכמ"ל]. ובאופן זה הוי דופן לדנין שבת, דאע"פ שעדיין אין בו חומרת שבת לענין חיוב מיתה וכדומה, יתכן שאכן לא נימא מגו לדופן הפסולה לסוכה מדאורייתא, אבל פסול זה דטפח הסמוך לכותל הוא מדרבנן, ואולי נימא מגו.

ויתכן לבאר את צדדי הספק, דאולי משום שאינו דופן לכל ישראל, דמתיר בטלטול רק למי שקיבל עליו תוספת שבת, לא אמרינן מגו אלא במידי דהוי דופן לכל ישראל.

אמנם כל זה לענין תוספת שבת, שהדופן מתירה לטלטל משום דיני מחיצות דשבת, בזה יש מקום לדון, ואע"פ"י הסתפק אי אמרינן מגו בזה. אבל לענין שבועה שהיא איסור אחר - וכעין תנאי במצות סוכה, שאינה מדיני שבת ואין בה דיני מחיצות כלל, נראה דאף קונם שאסור לכל ישראל לישב בלא דופן, ואף אם כל בני ישראל היו נשבעים, אינו נחשב דופן לענין שבת כלל, דאין כאן דין דופן לשבת אלא דין שבועה.

קושיא מעושה סוכה בחוה"מ

עוד יש לעיין בדברי המהרש"ג, דלרבנן (סוכה כז): דעושין סוכה בחולו של מועד, יש לדון בעושה סוכה בחוה"מ מה נחשב ראויה לשבעה, והרי כבר עברו מקצת ימי החג, ובפסח הכוונה שסוכה זו אם היתה בנויה מתחילת חג היתה ראויה לישב בה (ע"י שו"ת זית רענן ח"א או"ח, הל' הכשר סוכה ט, ד). נמצא שבאופן זה הגידון הוא לשעבר, ואין אדם יכול לאסור בנדר ובשבועה לשעבר, רק לעתיד, ומאחר ולא נדר ונשבע קודם לכן, נמצא דלא היה דופן לשבת ולא היה מגו, ועכשיו אינה ראויה לשבעה, ומה שבידו לאסור מכאן ואילך אינו מכשיר את הסוכה למפרע [ולדעת הריטב"א דלהלן, אכן הכוונה משעת עשייתה ואילך ולא למפרע, ולשיטתו אכן לק"מ].

ב - דופן לשבת כל שבעה למהלך במדבר

למהלך במדבר הוי לחי דופן לשבת כל שבעה

רבי אלעזר ראובן מוסקין ז"ל [רב בשיקגו, הובא בקובץ הפרדס (חלק א חוברת 1-1 סי' 100)] תירץ ע"פ מה דאמרינן בשבת (100): דמי שהיה מהלך בדרך או במדבר ואינו יודע אימתי שבת, שצריך לשמור שבת בכל יום ויום מחמת שיש לו ספק שמא אותו היום הוא שבת, ומותר לו לעשות מלאכה רק כדי פרנסתו משום פיקוח נפש. נמצא דלאדם זה נוהגים הלכות שבת בכל שבעת ימי החג, ובכלל זה דין איסור טלטול במבוי בלא לחי, נמצא שבכל ימות החג הלחי הוי דופן לענין שבת, ויש כאן

עמל ומחסר את נפשי מטובה גם זה הבל וענין רע הוא, ומדוקדק בלשון הפסוק, שמתחיל בלשון נסתר - בן ואח אין 'לו ואין קץ לכל 'עמלו' גם 'עיני' לא תשבע עושר, ומסיים בלשון נוכח - ולמי 'אני' עמל ומחסר את 'נפשי', שעל האדם לומר כן לעצמו, ללמוד תוכחת מוסר.

^(ס"ג וישלח תשפ"ה מאמר א')

זכירת הבורא הכח להתגברות

בספר קהלת כתוב פעמיים 'בימי בחורותיך' [ואלו הם ב' המקומות היחידים שכתוב זאת בכל התנ"ך], בפרק יא (פסוק ט) כתיב 'שמח בחור בילדותיך ויטיבך לבך בימי בחורותיך והלך בדרכי לבך ובמראי עיניך' - שאלו הם דברי היצר הרע (עי' שבת סג:), ובפרק יב (פסוק א) כתיב 'וזכור את בוראיך בימי בחורותיך'. הגזירה שוה הזאת של 'ימי בחורותיך' אינו ככל גז'ש שאין אדם דן מעצמו, אלא **כל אדם חייב לדון בעצמו - בתוכו**, לזכור היטב את הבורא ית"ש ולא להתפתות אחרי פיתויי היצר הרע. אך יש לדעת שיזכור את בוראיך אין המכוון ליראת העונש מגיהנם, אלא כמו **שהשפת אמת** (לקוטים שחוהמ"ס ד"ה שמח) מבאר הפסוק 'שמח בחור בילדותיך', שיש לו לאדם לשמוח במה שזוכה על ידי התגברות נגד תאוותו לעשות נחת רוח להשי"ת, ולפי השמחה והתשוקה שיש לאדם תמיד לעשות נחת רוח להשי"ת על ידי זה בנקל לדחות כל תאוותיו, ע"י"ש. ונמצא שעל ידי זיכור את בוראיך - דהיינו זכירת הבורא ית"ש והחסד שבראנו, וכמה נחת רוח ביד האדם לגרום להבורא ית"ש על ידי כל התגברות, כל רצון להתקרב אליו, כל מצוה, כל לימוד תורה, ע"י"ז ניתן לאדם הכח להתגבר על דברי היצר הרע של 'יטיבך לבך בימי בחורותיך'.

החידושי הרי"מ ז"ע אמר שעל הימים טובים נאמר 'וזכור את בוראיך בימי בחורותיך' שאומרים בהם 'אתה בחרתנו' (עי' שפי"א תרי"ג ד"ה הימים), דהיינו שבימים אלו שהשי"ת בחר ב ישראל צריכים ויכולים לזכור את השי"ת ולדבקה בו - ומכח זה לדחות כל פיתויי היצר הרע.

^(ליל שמחת תורה תשפ"ו בהקפות)

מכל דבר בעולם נשמע

את אלקים ירא וזה כל האדם

שלמה המלך ע"ה אומר בפסוק האחרון של קהלת 'סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצותיו ישמור כי זה כל האדם', ו**בשפת אמת** (ואתחנן סוף תרי"ג, לקוטים שחוהמ"ס ד"ה הבל הבלים) מבאר 'סוף דבר' - לאחר שבכל מגילת קהלת אמר שלמה המלך ע"ה 'הכל הבל', הוא ראה את הכל וידע כל מה שנמצא בהאי עולמא - ער האט אלעס ארום גענומען, אמר 'הכל נשמע' - מכל הבריאה כולה הנני שומע דבר אחד בלבד, זה מה **שכל העולם משמיע לי, 'את האלקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם'**. ובדומה לזה פירש הרה"ק ממאדניץ זי"ע **בשם זקינו הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר זי"ע** מה שאומרים 'ובתורתך כתוב לאמר שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד', 'בתורתך כתוב לאמר' - כל הפרשיות כל החלקים וכל המקצועות שבתורה, כולם עולים למכוון אחד, כי מה שלומדים בתורה מתי שלומדים תורה והיכן שלומדים תורה - הקב"ה יושב ושונה כנגדו, ורואים דבר אחד - 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד', בכל מקום בתורה כתוב אחדות ה' (עי' דברי ישראל פרי' משפטים עה"פ על כל דבר פשע, ועי' עבד"ד שבועות עמ' עח הערה ב).

ובשפת אמת מבואר עוד יותר מזה, שלא רק בתורה הק' רואים זאת, אלא מכל הבריאה כולה - **מכל דבר ומכל פרט ופרט נשמע אחדות ה'**, 'סוף דבר הכל נשמע' - מהבריאה שומעים 'את האלקים ירא ואת מצותיו שמור', ששמיעה זו מורה לאדם את הדרך בכל מעשיו - מה לרעה ומה לקרב, וזה סוף ותכלית של כל הבריאה - שהבריאה מעידה על קונה.

^(שמחת תורה תשפ"ו נעילת חג מאמר ד')

	בה"י לבן מחותני נכד גיסי היקר כמר... שליט"א. לגמר הש"ב שלך, וזכור את בוראך בימי בחורותיך [קהלת יב, א] נאמר גם על אברכים, דעד אשר לא יבאו כתיב [שם]. וראה לדבר דכתיב על חיל דוד המלך בחורי ישראל (ש"ב י, ט), בחור בישראל (דהאי יט, ט), והלא איתא (שבת נז.) כל היוצא למלחמת בית דוד כותב גט כריתות לביתו, הרי שהיו כבר נשואים.
	מדודך אוהבך
	המברכך בכט"ס והצלחה
	פ. מ. אלטר

קהלת עם פרש"י ספר מוסר הטוב ביותר

שלמה המלך מבאר בקהלת שכל העולם הוא הסתר, גם ספר קהלת עצמו כולו הסתר, בלי רש"י אי אפשר להבינו כלל, ואיתא בגמרא שבקשו לגנוז קהלת, וקהלת עם פירוש רש"י הוא ספר מוסר טוב, יתכן שהוא הספר מוסר הטוב ביותר, **שאלתי פעם את כ"ק אא"ל איזה ספרי מוסר ללמוד**, והשיב לי שהטוב ביותר ללמוד ספרי מוסר שכתבו הראשונים, ספר קהלת עם פירוש רש"י הוא בוודאי **ספר מוסר מהראשונים הקדומים**.

^(רבינו הפני מנחם זי"ע בליל הו"ד תשנ"ו בסעודת בר מצוה לנכדו)

הבהלת העולם להניח הרצון בתורה ומצוות

בסוכות זמן שמחתנו. והם ימי בחירה ורצון, שעל ידי השמחה מקבלים בלב שלם, כענין שאמרו חז"ל (שבת קל.) כל [מצוה] שקבלו עליהם בשמחה עדיין עושין [בשמחה]. ולכן **נקבע קהלת בימים הללו, לההביל ולגנות כל מעשי עולם הזה, להבין להניח הרצון רק בתורה ומצוות**. וכפי הבחירה והתשוקה בימים הללו, כך מקבלין על כל ימי השנה. לכן עושין שמחת תורה, לקבל עול תורה בשמחה, להיות נשאר הקבלה על כל ימי השנה.

^(שפת אמת סוכות תרמ"א ד"ה בסוכות זמן)

קהלת על שם מצות הקהל

יתכן לומר כי שלמה המלך ע"ה חיבר ספר 'קהלת' על שם מצות 'קהל' שהיא בסוכות, וכשראה שיתבטל בית המקדש ומצות הקהל - שנתחדש אז הארת התורה בכל שמיטה, הניח זה הכח בספר קהלת - שחיבר על ימי הסוכות כנ"ל.

^(שפת אמת וילך סוף תרמ"ב)

של תורה ותפלה, ע"י"ז הוא זוכר שכל ה'הבלים' של עולם הזה - בלשון רבים כמ"ש 'קרנות' בלשון רבים, הכל הבל, שכל העולם הזה הוא אוהל עראי, והאהל האמיתי והקבוע הוא הבית המדרש.

^(שמחת תורה תשפ"ו בהקפות שניות)

הרואה רק את עצמו ואינו מטיב לאחרים

'יש אחד ואין שני גם בן ואח אין לו ואין קץ לכל עמלו גם עינו לא תשבע עושר 'ולמי' אני עמל ומחסר את נפשי מטובה גם זה הבל וענין רע הוא' (ד. ח.).

הנה שלמה המלך ע"ה בפסוק זה מהבל את העולם הזה, וכדרכו בכל ספר קהלת, ובמדרש פירשו בפסוק זה כמה פירושים, ובאחד מן הפירושים (קה"ד יג) אמרו, 'יש אחד' זה גביני בן חרסון, 'ואין שני' שאין לו בן זוג, 'גם בן ואח אין לו' שהיה יחיד לאמו, 'ואין קץ לכל עמלו' ממה שהניח לו אביו, 'גם עינו לא תשבע עושר' שהיה סומא באחת מעיניו, 'ולמי אני עמל ומחסר את נפשי מטובה' - בשעה שמת אביו, אמר לאמו **הראיני כל כסף וזהב שהניח לי אבא, הלכה והראה לו כור של דינרין**, והיתה היא עומדת בצד זה של הכרי והוא מצד אחר של הכרי, **ולא ראו זה את זה מפני גובה של כור של דינרין** - דהיינו שהניח להם עשירות מופלגה, ובאותו יום שמת גביני בן חרסון נולד בלשאצר סנטרא דבבל, והוא נטל כל אותו ממון, ואין לך הבל גדול מזה.

ויש להבין העומק הטמון במשל של חז"ל, שהרי יש הרבה סיפורים על אנשים שהיה להם רכוש רב ונאבד להם, ומה מצאו לבטא במיוחד בסיפור זה. אך נראה כי כשנתעמק להתבונן ברמיזותיהם בכל פרטי מעשה זה, נראה כי טובא גניז בה, דהנה סיפורו תואר מראהו **שהיה סומא מאחת מעיניו**, ולמה זה חשוב לסיפורנו, אלא יש לפרש שכאן טמון עומק הדברים, כי מה שהיה סומא באחת מעיניו מסמל **שלא היתה לו עין טובה**, והסתכל תמיד רק על עצמו, וזהו גם מה שאמרו **שהיה בן יחיד** - שכל כולו היה עסוק רק בעצמו ובהנאותיו הגשמיים שלו, **ולא הסתכל אור התחשם עם אחרים**.

וזה מדויק מאוד במעשה, שהכרי של דינרין היה כל כך גבוה שהוא עמד מצד אחד ואמו מצד אחר ולא ראו זה את זה, ולכאורה הרי הוא הלך עם אמו שהראתה לו את הכור, ושניהם עמדו באותו צד של הכרי, וכדי לתאר גובה הכרי יכלו לנקוט 'חמש אמות גובה' וכיו"ב, אלא מרומז בזה, דמיד כשראה את הדינרין, התחיל לעשות חשבונות כמה הוא עתיד ליטול מהכרי וכמה אמו תיטול, ובמחשבתו הוא לא ראה את אמו - אלא חשב על עצמו ואיך יוכל להרבות את הונו.

ועל מי שמתנהג כן, אומר שלמה המלך ע"ה 'ולמי אני

בכח ההתאספות

מגיעים להכרה שהכל הבל

החידושי הרי"מ זי"ע אמר 'הבל הבלים אמר קהלת הכל הבל' (א. ב) - שכאשר בני ישראל מתאספים ביחד, עם רצון טוב, **עצם ה'קהלת' מסייע בעדם**, שהם יכולים להכיר את ההבלות של העולם, **שכל העולם הזה וחמדתו הוא הבל וריק**.

'ומותר האדם מן הבהמה אין כי הכל הבל' (ט. ט), כתיב 'האדם' עם ה"א, ורבינו תם (תוס' יבמות סא. ד"ה ואין, ועוד) מפרש שיש חילוק בין 'אדם' ל'האדם', כי 'האדם' כולל כל מין האדם שהולכים על שנים, גם הגויים, אבל שם 'אדם' הוא רק לבני ישראל, וכמו שאמרו חז"ל (יבמות שם ועוד) 'ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם' (יחזקאל לד. לא) - אתם קרויין אדם ואין הגויים קרויין אדם. כי איש ישראל צריך **להבין שהוא במעלה יתירה משם הכללי של 'האדם', ונקרא אדם - שמקדים את אלופו של עולם לפני דם**.

וזה מה דכתיב ומותר 'האדם' מן הבהמה אין כי הכל הבל, כי בסוג האדם אין מותר, אם אינו משכיל להבין מעלת 'אדם', אלא נקרא 'האדם' - שהולך על שנים, חי עם דם גשמי, אכן אין לו מעלה על הבהמה ההולכת על ארבע, כי הכל הבל. וכאשר בני ישראל מתאספים ביחד, יכולים להשכיל ולהבין את התכלית שלשמה ירדנו להאי עולמא, ולזכור מה **נדרש מאתנו, לא לטבוע בגשמיות, אלא להקדים את הרוחניות, ולההביל בלב כל הדברים הארציים**.

^(יו"ט ב' דר"ה תשפ"ז מאמר ג')

השפעת הבל פה של תורה

'הבל הבלים אמר קהלת הבל הבלים הכל הבל' (א. ב), **הריב ר' בונם מפרשישכא זי"ע** אמר על כך אמרה חריפה אבל אמיתית, יש 'הבל' פה של תורה ותפלה, ויש 'הבלים' גשמיים של עולם הזה, **ומי שמערב 'הבל' של תורה ותפלה עם 'הבלים' אחרים של עולם הזה - 'הכל הבל'** (עי' חשבה לטובה).

ויש להוסיף עוד סוד הטמון בלשון הפסוק 'הבל הבלים הכל הבל'. דהנה איתא בגמרא (ברכות כח:) 'מודה אני לפניך ה' אלקי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות', ולכאורה היה מקום לדקדק **אמאי נקט 'קרנות' בלשון רבים - הרי הם יושבים בקרן זוית של הרחוב**, אבל ההסבר לכך הוא פשוט, כי אי אפשר לשבת לאורך זמן בקרן אחד - שהרי צריכים להתחיל הנאות עולם הזה תמידים כסדרן כדי ליהנות מהם הנאה חולפת, ועוברים מקרן זו לקרן אחרת, ונמצא שהם יושבי 'קרנות'.

וביום טוב נתעוררתי מזה להקשות על לשון הפסוק (ברכה לג. יח) 'שמח וזבולון בצאתך וישכר באהלך', אמאי קאמר 'אהלך' לשון רבים, **הרי יששכר יושב באוהל - יושב והוגה בתורה בבית מדרש אחד ואינו יוצא משם**. התשובה היא, יששכר אמנם יושב באוהל אחד - בבית מדרש לתורה ותפלה, אבל הוא יושב באוהל נוסף, כי ההוגים בתורה זוכרים שהעולם הזה הוא עולם עראי וחולף, העולם הזה אינו עולם של קבע, ונמצא **שהוא יושב בשני אוהלים, שעל ידי שהוא לומד תורה הוא זוכר היטב שהוא בפרודור בלבד**. ונמצא שעל ידי ההבל פה

אמאי אין מפורט שיעור נסכי היין

ה. א גאליציאנע תירוצן, כשאומרים 'ביום השמיני' וכו' [וכן בכל הימים טובים], משמעו שמקריבים את הכל ביום השמיני, דהיינו לא רק קרבנות היום שחיובם הוא דייקא ביום השמיני, ואם עבר זמנם בטל קרבנם, אלא גם מנחתם ונסכיהם מקריבים ביום השמיני, ואע"פ שמביא אדם את זבחו היום ונסכו מכאן ועד עשרה ימים (מנחות טו:), מ"מ כתבו התוס' (ר"ה ל:) דלכתחילה יש להביא נסכים עם הזבח, ע"ש. והנה כל מה שמקטירים על גבי המזבח - **גמר המצוה של ההקטרה היא בשעת תרומת הדשן דלמחרת**, כי נעשית מצותו כאשר אין מועלין בו (פסחים כו. ויש"י ויומא נט:). וזה בתרומת הדשן, ומ"מ מיקרי 'ביום השמיני' - כי בקדשים הלילה הולך אחר היום, אבל כל זה רק בבהמות ובמנחות, אבל בנסכים ששופכין לשיתין, מבואר במעילה [יא]. - לאחד מפירושי הראשונים לפי לשון אחד בגמרא [שם] שיהיו הקרוב בקרקעית השיתין, שאחת לשבעים שנה מעלים את היין ושורפין אותו בקדושה בעזרה, כל זמן שלא שרפוהו מועלין בו, כי עדיין לא נעשית מצותו - דהיינו מצות שריפה. ועל כן אי אפשר לפרט שיעור היין, ולומר ביום השמיני וכו' רביעית היין וכו', כי חלק הנקרב בשיתין לא נעשית מצותו ביום השמיני, אלא 'ויין כנסכו' - שמנסכים כמו שאמרה התורה ומצותו נעשית לאחר מכן.

ו. א עבודת'דיגע תירוצן, בשבת תשובה (ס"ג מאמר) הזכרנו דברי **החידושי הרי"מ ז"ע** כי טעם הבאת יין לנסכים, הוא כי בשעת הקרבת הקרבן **האדם עושה תשובה בשברון הלב ובמרידות, ולזה צריך לשמחו ביין**, ובוזה ביאר טעם שתיית יין בסעודה שלישית. והנה כבר הזכרנו טעם פעמים מה דאיתא בגמרא וברש"י (עירובין יט.) על הפסוק (תהלים פד, ז) 'עוברי בעמק הבכא מעין ישיהוה' - מה שבוכין ומורידין דמעות כמעין של שיתין, דהיינו נקב שבבנין המזבח שניסוך היין של ספלים יורד לתוכו כל השנה (סוכה מט.), דהיינו שבכי של חרטה ודמעות של תשובה הם נסכים. ולזה אומרים 'ויין' - כנסכו, היין - דהיינו **השמחה והרוממות, הוא 'כנסכו' - כפי מה שהאדם מתעורר לתשובה אמיתית בשברון הלב ובחרטה מתוך מרידות לבו**. ואפילו בשמחת תורה - על האדם לדעת אפסיותו, שזהו שברון לב האמיתי המביא לידי תשובה, ולזה שותים כוס יין לשמחה וכו"ל מהחידושי הרי"מ ז"ע - כי בכל זאת הנני יהודי, והנני רוצה להיות טוב, ומהיום והלאה אהיה טוב.

(שמחת תורה תשפ"ו נעילת החג נאמר ב)

בלימוד הדף היומי של ערב חנוכה (זבחים צא:): נתעוררת לעוד תירוצן, דק"ל **אפשר להביא נדבת נסכי יין בלי קרבן ובלי מנחה**, שאמרין בגמרא דלדברי רבי עקיבא מלפים אותם לספלים ויורדין לשיתין וכך ק"ל (רמב"ם פט"ז מהל' מעה"ק הי"ד), ואמנם נדרים ונדבות אינם קרבים ביום טוב, אבל נדבת נסכי יין שהביא אותם מראש לבית המקדש בערב יום טוב, לכאורה מותר לנסך את היין ביום טוב כי אין בוזה שום מלאכה, שהרי אינו כליל לאישים - שבזה יש איסור כיבוי, אלא יורדין לשיתין [ומה שהיין יורד מעל גבי המזבח לשיתין למטה, לכאורה אין בוזה איסור הוצאה, כי הכל רשות אחד] (ע"י משל"מ פ"א מחגיגה ה"ח וספ"ה שם, ומנחת חינוך מצוה רצט אות ה ואות ח, אך ע"י מרומי שדה מנחות קד:).

ובזה אתי שפיר נוסח התפלה, שאכן מנחה אי אפשר להביא ביום טוב רק חובת היום, אבל 'ונסכו' - הרי מותר לנסך ביום טוב יין מלבד חובת היום [וה"ה ד"ל שמותר לנסך בשבת (ע"י המצוין לעיל), ומה שבר"ח אומרים 'ונסכו' - צ"ל דאגב גררא דשבת ויו"ט]. (ליל שבת חנוכה תשפ"ו מאמר ג)

במוסף של שלש רגלים אומרים 'ומנחתם ונסכיהם כמדובר, שלשה עשרונים לפר, ושני עשרונים לאיל ועשרון לכבש, ויין כנסכו' [וכן אומרים במוסף לראש חודש, ובמוסף לשבת וישני עשרונים סלת מנחה בלולה בשמן ונסכו], ויש להבין אמאי **מפרטים את שיעור הסולת במנחה** - 'שלשה עשרונים לפר' וכו', ואילו **שיעור היין בנסכים אין מפרטים** - אלא 'ויין כנסכו' [והנה בפסוקי התורה בפרשת המוספין בפרשת פינחס, לפעמים כתוב רק מנחתם ונסכיהם בלי פירוט כלל, ולפעמים הפסוק מפרט שיעור הסולת במנחה והיין בנסכים, ולפעמים מפרט רק שיעור הסולת במנחה ולא שיעור היין בנסכים, **והרמב"ן** (פינחס כה, יב-יד) כתב לבאר טעם השינוי בכל הפסוקים, ע"ש, וע"י **דעת זקנים מבעלי התוס' וחזקוני** (אמור כג, ג) שיישבו עד"ז נוסח התפלה (וע"י שו"ת מהר"ם מרונטבורג ד"ב סי' כו ובהוצאת מ"י סי' רעב), אבל לענ"ד עדיין יש מקום לומר שדברי הרמב"ן מתרצים רק את פרשת המועדות שמוזכרים שם כל הפסוקים של המוספים, ואין בוזה כדי שביעה לבאר מה שאנו אומרים בכל יום טוב]. וי"ל בזה ו' אנפ"י.

א. א שמחת תורה'דיגע תירוצן, יין שותים בלי הגבלה, ועל כן אומרים יין כנסכו - כמה **שמנסכים, בלי שיעור** [אבל אומרים זאת רק במוסף, דהיינו לאחר הקפות וקריאת התורה ומוסף, ולא משעות הבוקר. כי ההקפות צריכים להיות כבובד ראש. **כ"ק אאז"ל** אמר לי שבחוץ לארץ היו"ט מחולק לבי' ימים, יום הראשון שמיני עצרת איז א ערינסטע טאג - הזכרת נשמות ותפלת גשם, ויום השני הוא שמחת תורה, אבל בארץ ישראל הכל מעוררב ביחד, חציו וחציו, **עד לאחר מוסף איז מיט א ערינסקייט, ולאחר מכן בסעודת יום שותים יין כנסכו**].

ב. א רבנישע תירוצן, כאשר בא צורבא דרבנן מכבדים אותו עם כוס יין, ומוסיפים לשבחו עם דברי חז"ל (יומא עא.) 'הרוצה לנסך יין על גבי המזבח ימלא גרונו של תלמידי חכמים יין', ועי"ז גורמים שיצאבו פניו. ועל כן אומרים 'יין כנסכו' לרמז **שמלבד הנסכים על גבי המזבח יש יין שמנסכים לתלמידי חכמים** שאינו כשיעור הנסכים.

ג. א מחשבה'דיגע תירוצן, איתא בגמרא (מגילה יב.) על הפסוק הנאמר בסעודתו של אחשורוש (אסתר א, ח) 'והשתיה כדת אין אונס' - 'מאי כדת', אמר רבי חנן משום רבי מאיר כדת של תורה, מה דת של תורה אכילה מרובה משתיה [רש"י - אכילת מזבח מרובה משתיה, פר ושלשה עשרונים סולת לאכילה, ונסך חצי ההין], אף סעודתו של אותו רשע אכילה מרובה משתיה, ולכאורה יש להבין וכי רצו לשבח את סעודתו של אותו רשע שהיה כדת של תורה, ומבאר **המהר"ל באור חדש**, שהטעם שהתורה קבעה את אכילת מזבח מרובה משתיה, **ללמד את האדם ששכרות היא דבר בזוי ומגונה**, שתהיה סעודתו מרובה מהאכילה ואל מהשתיה שהוא השכרות, וגם סעודתו של אחשורוש היתה בדרך כבוד, ע"ש. ומכיון שזה היה רצון התורה במה שאכילת מזבח מרובה משתיה, אין מפרטים את שיעור היין, אלא מפרטים את הבהמות והסולת, ועל היין אומרים **'ויין כנסכו' - שהוא דבר מועט**, כי צריכים להתרחק מן השכרות שהיא בזויה ומגונה.

ד. א לומדישע תירוצן - שהוא קרוב לפשט, דאיתא בגמרא (מנחות פט:): שאין לערב סולת של כבשים בסולת של פרים ואילים - משום דהללו בלילתן רכה והללו בלילתן עבה, וכמו כן אין לערב את היין של הנסכים גזירה דלמא אתי לאיערובי סולת, אבל **לאחר שהקטירו את הסולת, מותר לערב היין** [וע"י רמב"ם ספ"ה מהל' תמידין ומוספין ונו"כ שם]. ולפי זה מדויק לשון התפלה, 'שלשה עשרונים לפר, ושני עשרונים לאיל, ועשרון לכבש' - כל אחד לחוד כי אין לערבם, 'ויין כנסכו' - שלאחר שהקטירו את הסולת מותר לערב את כל היין ולנסך.

גוים בקיום מצוות התורה

בהפטרה ליום א' דסוכות (זכריה יד, טז) 'והיה כל הנותר מכל הגוים הבאים על ירושלם ועלו מדי שנה בשנה להשתחוות למלך ה' צבקות ולחוג את חג הסוכות', וכתבו המפרשים שהכוונה שהגוים שינצלו מהפורעניות דלעתיד יביאו קרבנות בבית המקדש בחג הסוכות (ע"י מצודות), אבל רש"י מפרש 'לחוג את חג הסוכות' כמו שפירשו רז"ל במס' ע"ז (ג.) מצוה קלה יש לי וסוכה שמה.

ולכאורה פשטות משמעות הגמרא בע"ז הוא, שהקב"ה נתן להם מצות סוכה **פעם אחת לנסיון**, והם לא עמדו בזה, ומזה היה ההוכחה שאין להם שייכות למצוות. ובאדיש יש ביטוי על שני דברים שאינם שייכים להדדי - וויא א יון אין סוכה, כלומר כמו גוי בסוכה, והיו צדיקים שהקפידו לא להכניס גוי לסוכה, כי לגוי אין שייכות למצות סוכה וצלא דמהימנותא. ואילו מדברי רש"י משמע פירוש מחודש, **שלעתיד הגוים הכשרים שישארו יחוגו את חג הסוכות מדי שנה בשנה**. וצ"ת.

ולדברי רש"י יתכן לפרש מה שאמרה ההיא סבתא 'איתתא דהוה ליה לאבוהא תלת מאה ותמני סרי עבדי צווחא קמייכו ולא אשגחיתו בה' (סוכה לא.), ולכאורה מה ענינו לכאן. אלא אע"ה הוא אב המון גוים, ולמצות סוכה יש גם לגוים שייכות, ועל כן הזכירה את זכותו.

ויש להסתפק **הלכתא למשיחא, האם בסוכות של הגוים יש שיעורין של לבוד גוד אחית וכו'** [שהרי לגוים אין הלל"מ], והאם חל שם שמים על הסוכה של הגוים, **והאם מותר לישראל ליהנות מסוכה של גוים**.

(יו"ט א דסוכות תשפ"ו בקידור ובביקור אצל מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א בחוהמ"ס)

אהבה ויראה אינם פוטרין

מלקיים כל המצוות

בספר פרי ביכורים (מצוה ד) **לאחי הגאון רבי ארי' זצ"ל** כתב בדינא של 'העוסק במצוה פטור מן המצוה' [שאחד מעיקרי הסוגיות בענין זה הוא במסכת סוכה (כה:)], **למה המצוות תמידיות שנוהגות בכל רגע, אינן פוטרין מלקיים כל המצוות שבתורה, מדין עוסק במצוה פטור מן המצוה** [והיינו מחמת הג' מצוות של אהבה ויראה וליחוד - כי על לאוין לא אמרינן העוסק במצוה פטור מן המצוה]. והתיינת לשיתת התוס' (סוכה שם) דבאפשר לקיים שניהם ליכא לפטורא דעוסק במצוה, אבל לחולקים קשה. וכתב דהפטור של עוסק במצוה הוא רק על מצוה זמנית ולא על מצוה תמידית, דאל"כ בטלת כל המצוות.

וי"ל ביותר עומק, **א מצוה אהן אהבה און יראה איז דאך קיין מצוה גישט, אין לה שום שוויות ואינה עולה למעלה**, כי אהבה ויראה הם הב' גדפין של כל המצוות שבלעדיהם אינם פרחי לעילא, מצוות אלו של אהבה ויראה ויחוד ה' אינם מצוות נפרדות מעצם קיום המצוות, אלא הם מחוברים עם כל המצוות כולן, **וכל הטעמים של עוסק במצוה פטור מן המצוה לא שייכי בכגון דא**.

(יו"ט א דסוכות תשפ"ו בקידור)

אמרות רבותינו

תכלית הכל להיות מוכן לתורה

שמחת תורה שעושין בשמיני עצרת. כדאיתא עושין סעודה לגומרה של תורה (עי' בית רמ"א או"ח סי' תרסט). **כי תכלית כל הגאולה וטהרת הנפשות כדי להיות מוכן לתורה.** ואיתא במדרש (תנחומא פינחס טו) כי שמיני עצרת כמו שבועות אחר חג הפסח, ואלא ז' ימי סוכות כמו שבועה שבועות של הספירה. וכמו שהיתה תכלית יציאת מצרים כדי לקבל התורה, כדכתיב (שלא טו, מא) אשר הוצאתי [אתכם] מארץ מצרים להיות לכם לאלקים, כן תכלית הגאולה וטהרה ביום הכיפורים וסוכות להיות מוכן לתורה.

ופירוש גומרה של תורה, הוא מלה דקיימא בעובדא (עי' זוה"ק ויקהל רא.). כי התורה שנתפרשה בעולם הזה בתרי"ג פקודין, היא מדרגה תחתונה של התורה, ואין מציאה נקראת אלא על מי שגומרה (סוטה יג; תנחומא עקב ו), לכן עיקר התורה הוא לבני ישראל, הגם כי חיות כל העולמות כולן רק מן התורה, אבל נקראת על שם ישראל, שהם גומרים התורה בעובדא.

והנה כמו שהמצוות הם רמ"ח ושס"ה נגד איברי האדם, כן יש בזמן שבכל שנה יש סדר מיוחד לגין סדרים דאורייתא, ובכלל ישראל מתקיים התחדשות התורה בכל שנה ושנה, לכן בסוף השנה עושין סעודה לגומרה של תורה.

(שפת אמת סוכות תרנ"ח)

בתשובה מאהבה זוכים שלא תהא חציצה

גייס מרן שליט"א [השפת אמת ז"ע] אמר שעיקר חג הסוכות לשוב תשובה מאהבה, כי אחר שיום הכיפורים מכפר, אין עלינו אימת הדין, לכן יכולים לשוב בתשובה ואהבה, כדכתיב (הושע ב, ט) 'אלכה ואשובה אל אישי הראשון'. והסוכה זכר לענני כבוד - בזכות אהרן, שהיה אוהב הבריות ומקרבן לתורה הק' מאהבה (אבות פ"א מ"ב).

נראה להוסיף נוסף, כי חז"ל (יומא פו) אמרו שעל ידי תשובה מאהבה מתהפכין זדונות לזכויות, וזאת הוא בשמיני עצרת. כיון שהקב"ה אומר קשה עלי פרידתכם, פירוש שרצונו יתברך שמו **שלא יהיה דבר חוצץ** ולא שום פירוד, וזהו על ידי שמהפכין כל הזדונות לזכויות, ולא נשאר עוד שום פירוד.

ובזה מובן מה ששם"ט מפ"ק זקני [החידושי הרי"מ ז"ל] **בשם רבי הרב ר' בונם ז"ל** שהזהיר להחסידים ביום שמיני עצרת שיתפללו הכל בציבור, ובה יתקונו כל התפלות יחידים אשר התפללו בכל השנה, ועל פי הג"ל מובן, **שיום זה תיקון הגדול מכל השנה**, לכן כשיתאמצו להתפלל בציבור יתעלו כל התפלות, כדאיתא בזוה"ק (פקודי רמח) שממתינים עם כל התפלות שנדחו עד שתבא תפלה אחת כראוי ומעלין הכל עם תפלה זו.

(שפתי צדיק שמע"צ אות לו)

התשובה והדבקות מכה ההתגברות

הופיע מהר פארן (ברכה לג, ב). הנה **עיקר ההופעה בא לאדם על ידי שמשבר את כוחותיו ותאוותיו, ולוקח אותם לעבודת השי"ת.** וזהו ששאלו המלאכים, חמודה גנוזה וכי' אתה מבקש ליתנה לבשר ודם, והשיב משה רבינו ע"ה, כלום יצר הרע של ביניכם, למצרים ירדתם, לפרעה השתעבדתם, כדאיתא במס' שבת (פח; ע"ש).

ולכאורה אינו מובן, וכי המלאכים לא ידעו שאין התורה שייכת אצלם בפשטיות. ועל כרחך שהי' כוננתם על סודות התורה. **ואם כן מה הי' תשובת משה רבינו על כלום יצר הרע** לא לסודות התורה אין צריך כל זה.

אולם הכונה מסודות התורה הוא, שעל ידי זה בא האדם לעבודת השם, היינו, שבא בקרבנו תשובה וחמדה גדולה לעבוד את ה'. וזהו ששאלו המלאכים, חמודה גנוזה, פירוש, החמדה - היא התשובה והדבקות בהשי"ת, גנוזה - והיא גנוזה בתורה, אתה מבקש ליתנה לבשר ודם, תנה הודך על השמים, פירוש, **תנה לנו המלאכים הדבקות והתשובה הזאת**, ועל זה השיב משה רבינו ע"ה 'תשובה ניצחת', היינו שעיקר הופעה והחמדה לעבודת ה' היא מפני שנוצח את יצרו וכל כוחותיו הגשמיים לעבודתו ית"ש, ע"כ בא לאדם הארה גדולה. אבל מי שאין לו יצר הרע ואינו צריך לשבור תאוותיו, אינו יכול לבוא להארה גדולה כזו. ולכן לאמר להם כלום יצר הרע של ביניכם וכי, שכפי גודל היצר אשר בקרב האדם, כן לעומת זה כשמשבר יצרו בא ע"כ להופעה גדולה, אבל אתם המלאכים שאין יצר הרע שייך בכם לא תוכלו לבוא לחמדה הזאת.

וזהו: הופיע מהר פארן, היינו, שהופעה והארה בא לישראל מהר פארן - היינו הכוחות הוריים של היצחק מבני ישמעאל, כאשר שברו התאוות כן בא להם ההופעה והתשובה לעבודת השי"ת.

(הרה"ק רבי דוד צבי מנישטאט ז"ע חמדת דוד פר' ברכה)

שהלל חפץ את ראשו בערב שבת, ואדם אחד ניסה להקניטו, ולא עלה בידו, והרי ידוע שכל הראיות שרשי" מביא הם מדוקדקים וטמון בהם דברים נשגבים.

אלא רש"י מרמז בזה דבר נפלא ומתוק לחיך, ובא לגלות לנו מהו סוד הדבר, איך זוכין ע"י הצער וההשתוקקות לקדושה להשראת השכינה בחלקו כמו שהיה אצל בנימין, והרי כולנו משתוקקים וכוספים לקרבת ה', ומי מזרע ישראל אינו חפץ בכך, וא"כ מהו הסוד של בנימין שדייקא הוא זכה לכך?!

לכן הביא רש"י את הראיה מנוזר דייקא, כי גם כאשר יש לאדם רצון לקדושה ורוחניות, עיקר השאלה היא מה הוא עושה עבור הרצון הזה, מה הוא מוכן להשקיע בעסק. ולדבר זה הביא רש"י ראיה מנוזר דייקא, שמפרש ומבדיל את עצמו מהבלי העולם ותאוותיו, שמקבל על עצמו גדר קדושה, רצון כזה נקרא 'חופף' עליו כל היום' שעבור כך זוכים שהארון יהיה בחלקו.

(ליל שמחת תשפ"ו בעת ההקפות)

סוד שביעות הרצון

ולנפתלי אמר נפתלי שבע רצון וגו' (וזאת הברכה לג, כג). **פירש רש"י מספרי 'שבע רצון - שהיתה ארצו שבעה כל רצון יושביה'.** ולכאורה הוא דבר פלא, ונראה כדבר נדיר מאוד - ומעין ההבטחה לתענית של יוגר זאב עם כבש' וגו' (ישעיה יא, ו), שהרי **בכל קיבוץ של אנשים קורים דברים שאנשים מקנאים ונפגעים, ואיך יתכן שהיתה 'ארצו' שבעה כל רצון יושביה, אתמהא!**

אלא כאן טמון הסוד לאושר ושמחת החיים, והוא מה שמבואר בתרגום על מה דכתיב בברכת יעקב אבינו ע"ה (ויחי מט, כא) 'נפתלי אילה שלוחה הנותן אמרי שפר', ומבואר בתרגום 'הנותן אמרי שפר' - **יהו מודן ומברכין עליהו**, שלנפתלי היתה ארץ משובחת מאוד, ושבהה התאפיין בכך שכל האוכל מפירותיה היה מתעורר להודות ולברך עליהו להשי"ת שעשאן.

וזהו אכן סוד שביעות הרצון - מה שזוכר כי מאת ה' היתה זאת, וכל דבר טוב הנשפע בעולם הוא לא של אף אחד ולא מכא אף אחד, אלא הכל רק מכה השי"ת שהשפיע טובה זו, אמנם לברך גם אנו מברכים - אבל לפעמים הברכה אינה כראוי כלל ורק זורקים את הברכה מהפה, אלא העיקר הוא 'מודן ומברכין', מתוך ידיעה והרגשה של הודאה דהיינו ששכל אינו שלי כלל אלא של השי"ת - השדה הזאת אינה שלי, העצים אינם שלי, הפירות אינם שלי.

וכאשר האדם יודע שכל מה שיש לו הוא מתנה משמאי, וכל הנעשה לו הוא בהשגחה פרטית מלעילא, אזי הוא מרצה ושמת תמיד, כי גם כאשר הוולת עושה לו עולה - הוא זוכר היטב שהכל משמאי וי' אמר לו קל' (ש"ב טו, י), וזה מביאו להיות 'שבע רצון' באמת ובהתמים. והיות ושבת נפתלי התייחדו במדה זו להודות ולברך לה' והכירו כי הכל מאיתו, לכן היו תמיד שבעי רצון, הן במה שחננו ה' והן במה שחנן את תבריהם, כי אין כאן אני ואתה, הצלחתי מול הצלחתך, אלא יש כאן ברכת ה' הנשפעת לישראל

(נעילת החג שמחת תשפ"ו מאמר א)

הקב"ה מוותר על בין אדם למקום אך לא על בין אדם לחבירו

יורו משפטין ליעקב וגו' ישימו קטורה באפך וכליל על מזבחך, בך ה' חילו ופועל ידיו תרצה (וזאת הברכה לג, י-יא). **בבעל הטורים 'וכליל ב' במסורה**, כאן, ובתהלים (נא, כא) 'אז תחפזו זבחי צדק עולה וכליל אז יעלו על מזבחך פרים', ומפרש את השייכות לדרכו, ע"ש.

ויש לבאר שייכות הדברים, הדנה בפסוק 'בך ה' חילו ופועל ידיו תרצה' נאמר מתנה גדולה שהרבש"ע נתן לבני לוי, שהגם שזר המקריב חייב מיתה, מ"מ כהן חלל - שהוא זר גמור - שהיה עומד ומקריב וגודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה כל הקרבתו כולו שהקריב על גבי המזבח רבי יהושע מכשיר, מדכתיב 'ישימו קטורה באפך וכליל על מזבחך' וסמך ליה 'בך ה' חילו' אפילו **חללים שבו** (פסחים עב; קידושין טו; מכות יב).

והנה מאידך אמרינו בגיטין (נה), שלרב יהודה חטאת הגזולה שגודעה, א"עג דהוי שלו משום דיאוש כדי קני, אינה מכפרת - כלומר אינה קריבה, כדי שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות ולכאורה מאי שנא כהן חלל שפועל ידיו תרצה, ולא חיישינן שלא יאמרו שעבודה כשרה זוהי, ואמאי בחטאת הגזולה חיישינן שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות.

אלא הביאור הוא כי הרבנו של עולם אומר 'בך ה' חילו' - אפילו חללין שבו, כי על הזרות הנני מוכן לוותר ולמחול, אבל על מה שגזול מאדם אחר - אפילו אם באמת קנה בשינוי והרי זה שלו, מ"מ אסור שיעלה על המזבח, כדי שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות, ודכתיב (ישעיה סא, ח) 'שובא גזול בעולה' (עי' סוכה ל). **כי הקב"ה מקפיד על ממון אחרים יותר מעל כבודו.** וזה השייכות של המסורה, למה שנאמר 'אז תחפזו זבחי צדק עולה וכליל', זבחי 'צדק' דייקא, ומה נלמד כמה שיש להיזהר תמיד שהממון יהיה ריינע געלט - ממון כשר, ושלא לצער את הזולת - כי הכל בכלל, והקב"ה מקפיד על כבוד חבירו וממונו יותר מכבוד עצמו.

(נעילת החג שמחת תשפ"ו מאמר ה)

המתנזר מחמת כיסופיו לה'

נעשה אושפיזן לשכינה

לבנימין אמר ידיו ה' ישכון לבטח עליו חופף עליו כל היום ובין כתפיו שכן (וזאת הברכה לג, יב). פירשו בגמרא (ובחס שם, יומא יב, מגילה כו), שהכונה בזה היא שביט המקדש בנוי בחלקו של יהודה ובחלקו של בנימין, ורצועה היתה יוצאה מחלקו של יהודה ונכנסה בחלקו של בנימין, והיה בנימין הצדיק מצטער עליה בכל יום לנוטלה שנאמר 'חופף עליו כל היום', לפיכך זכה בנימין הצדיק ונעשה אושפיזן להקב"ה - שהיה ארון בחלקו - שנאמר 'ובין כתפיו שכן', כלומר 'חופף' היינו מצטער, כאדם שאין נוח לו במקומו ואינו מרצה מעצמו ומתחנך במקומו. וכמו שפירש רש"י 'חופף' **כאדם המחשב ודואג ומתחנך מחמת שאינו משיג תאוותו, ומביא ראיה לכך ממה דאמרין בגי' (מב), 'נוזר חופף ומפספס'.**

ולכאורה יש להבין אמאי הרחיק רש"י להביא ראיה ממס' נוזר, ולא ממה דאמרין בשבת (לא).

סעודה קטנה שאהנה רק ממך

ללא התערבות הגוישקייט בקרבך

חז"ל הקדושים גילו לנו שהסוד של חג שמיני עצרת הוא שהקב"ה אומר לנו אחרי ימי הסוכות בהם הקרבנו ע' פרים בנגד ע' אומות, שהוא כמלך האומר לאוהבו אחרי סעודה רבת משתתפים, כעת עשה לי סעודה קטנה שאהנה ממך'.

ויש לומר שהטמין בזה, שאחר שהיתה שמחתנו מהולה בימי החג בשמחת האומות, כעת מבקש מעמנו השי"ת עשו לי סעודה קטנה אתכם בלבד - **ללא כל הגוישקייט המעורבת בכם כל השנה**, כעת בשמ"ע בואו ונשמח רק אני ואתם, אני עם הנקודה הקדושה הטהורה והנקיה שבכם ללא מגע זר, בואו נשמח כעת רק עם הנקודה היהודית בלבד, ללא הגוישקייט בקרבכם.

וזה מה שאומרים בברכת התורה 'אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו' - 'אשר בחר בנו מכל העמים' הוא תנאי מקדים ל'ונתן לנו את תורתו', כי **לא יתכן ליתן את התורה רק אחרי שבני ישראל מובדלים ומרוממים מכל מעשי העמים תועבותיהם ודרכיהם הנלוזות.**

(נעילת החג שמחת תשפ"ו מאמר ג)

טללי תהיה

ריבוי תפילה על דבר שמציק לו

בס"ד, פעם הזכרתי אצל הפני מנחם זי"ע, שהזכרתי לפניו על דבר ישועה כמה פעמים, ואמר לי הפני מנחם שלא טוב להזכיר מדי הרבה פעמים, ביקשת פעם אחת - מספיק, וצריכים להתפלל.

סיפרתי זאת לאחד שמרבה לבקש ממני להזכיר שוב אצל רבינו שליט"א שיראה ברכה בהשקעותיו, ואמר לי שיש מאירי ביומא כ"ט בענין תפלה שסותר מהש אמרתי, וכן צריכים לנדנד, וביקש שאשאל איך להתנהג מבחינת לחזור ולבקש על דבר מסוים.

פשוט שאפשר להרבות בתפילה, ורק על **שינוי הטבע** כמו לפקוד עקרונות יש שנמצעו. אבל על דבר כבקשתו יוכל להתפלל בשופי.

מה שאמר לך אאזצ"ל, אולי כי זכר בלאו הכי את המבוקש והיה לו הַתְּרָדָה מזה.

כך או כך, יושעו השי"ת בישועה גדולה בהשקעתו.

גמח"ט, שאול

מילי דספיקא

אתרוג דקמי שמיא גליא דראוי לאכילה

דכיון דהוקבע איסורא דודאי אסור באכילה, הרי **שניהם אסורים באכילה מן התורה**, ובשניהם לא קרינן בהו לכס הראוי לאכילתם.

(מהר"ט אלגאזי בספרו של אביו קהלת יעקב אות רלג)

כפיה שיתן ד' מינים לחבירו

למאן דאמר כופין על מדת סדום (עירובין מט.), אם יזמין לדין את מי שיש לו לולב, שיתן לו לקיים המצוה, **מסתם ניכוף אותו**, מקל וחומר משם - שהוא רק עניני ממון, וכאן הוא רצון שמים. אולי יתנה שלא יעשה נענועים אבל ליגבהו ויפוק בו. לדעתו יש לזמות להמבואר במגן אברהם (סי' הרע"א) מי שיש לו שמן לנר חנוכה והידור, וחבירו אין לו כלום, **יתן לחבירו לקיים עיקר מצוה** אף שלא קיים ההידור.

אם הדין כן, וטרם ישיג בית דין יעבור היום, אולי **עביד איניש דינא לנפשיה, ואם יגזול רק לקיים המצוה ויחירו תיכף, אולי יוצא**. מסתמית הפוסקים נראה שאינו יוצא כלל בגזול, על כרחך דעביד דין לנפשיה רק כשמוגיע לו אצלו [ממון], מה שאין כן ענין הגזל לא שייך שיהיה מותר לעשות לנפשיה.

אבל הבית דין צדק, צריך עיון גדול למה לא נדמה לעניני ממון.

[שפת צדיק סוכות אות טז. - א"ה: מ"ש] דמסתמות הפוסקים דאין יוצא כלל בגזול, היינו אף ככה"ל דאין לו שום אופן לצאת ידי חובתו, ויליץ אמאי אינו חייב במטעם ערבות, ואי מותר לקחת אולי ייושב אף לכם, עיי' שו"ת חתם סופר יו"ד סי' שיט, ואכמ"ל.

מילי דאגרתא

פרסום שזכות המצוה הגין עליו

בס"ד באחד מהקונטרסים 'נועם שיח', כתבתי על בחור אחד שניצל לחיים במירון תשפ"א בזכות מצות כיבוד אב - שמחמת כן לא הגיע למירון. וקבלתי מכתב, שיש בזה משום פגיעה בשאר הנהגים ז"ל שחיו לא קיימו מצות כיבוד אב, ולא זכו להבטחת התורה 'למען יאריכו ימך', ופרסום סיפור הנ"ל מהווה פגם באמונה ובטחון, וכאב ועלבון להורים שאבדו את בניהם. והנני שואל האם כותב המכתב צודק בדבריו.

בס"ד, מוצאי יום הקדוש תשפ"ז להסנטובער רב שליט"א במח"כ הכותב טעה טעות גדולה.

בוודאי בתוך כל הענין הנורא של ההריגה במירון, יש גם כן הרבה חשבונות פרטיים, על כל אחד ואחד, שהיה **או שלא היה** שם. כמו בכמה וכמה ענינים כאלו. הן במלחמת העולם, שהיו ענינים מיוחדים מי ניצל מתוך הסכנה, ומי יסע מארץ ישראל לתוך ההריגה, ועוד רבות.

וכל פעם שגלוי וברור לעיני בשר סיבת ההצלה על ידי כיבוד אב וכיוצא בזה, בוודאי יש תולדות בזה, **ומצוה לפרסם זאת**. ואין כאן שום פגיעה ח"ו במי שמכבשי דרחמנא לא זימנו לו זכות הצלה.

והשי"ת ישמור את כל ישראל מכל תקלה ומכשול, ואך טוב יגיעם.

שאול אלתר

תמיהות

בילפוטא דחיוב לינה בשמיני

במצות חג הפסח כתיב בפרשת ראה (טו. ה.) **'ופנית בבוקר והלכת לאהליך'**, ופירש רש"י מלמד שטעון לינה לילה של מוצאי יו"ט. ובגמ' ר"ה (ה.) יליפנין מהיקש של חג הסוכות לפסח, מה חג הפסח טעון לינה אף חג הסוכות טעון לינה - ליל חולו של מועד (רש"י), ובגמ' סוכה (מו.) אמרינן דשמיני רגל בפני עצמו וטעון לינה, וכדיליף להם.

הנה בפירוש לינה האריכו בתוס' (סוכה שם), ומסקנתם דכל כז' ז' ימי הפסח צריכין ללון בירושלים, ואפילו לא הביא קרבן כגון שהביא שלמים מאתמול. וי"ל ג"כ שלקח מאחר כזית שלמים לאכול וכדומה.

אך לפי זה **אין מובן מה רגל בפני עצמו דשמיני**, הא גם אם היה כאחד משאר ז' ימי סוכה, היה נמי מחויב בלינה, שוב ראיתי בתוס' ביומא (ג.) שנדו מפירוש זה משום קושיא הנ"ל.

ועיקר מה **דתמוה כאן הוא, למה צריך באמת לינה בשמיני, כיון דליכא קרבן**, אי משום דיו"ט צריך לינה, הלא רש"י תוס' בעצמם פירשו דביום שמיני חגיגתו הוא דבעי לינה, וא"כ שמיני דליכא קרבן למה יתחייב בלינה, **ואי מביא קרבן פשיטא**. וגם הרמב"ם השמיט כל הדין דלינה ברגלים.

ולכאורה הי' נ"ל דר"י דס"ל דפסח שני לא בעי לינה, חולק באמת אדרשא דכל פינות שאתה פונה בו, וס"ל דדוקא ברגלים גזירת הכתוב היא דצריך לינה, ומרבה גם שמיני. אבל **לדידן אה"נ דליכא נ"מ כלל בדין לינה, כיון דמביא קרבן בחג ממילא מחויב מצד ופנית**, ואי לא מיית' קרבן באמת פטור. ולכן לא הביא הרמב"ם כלל מזה, וסמך על מה שכתב בה' ביכורים דרשא דרשאי קרבן, רק פינות שאתה פונה בו, עיי"ש דמשמע קצת מלשונו דאינו משום הקרבן, רק בכל ביאת מקדש לאיזה צורך שמחויב מן התורה - אסור לפנות עד הבוקר. וכן משמע באמת לשון הברייתא. ובהכי מיושב הא דבמסכתא דאמרינן דשמיני רגל בפני עצמו לענין פז"ר קט"ב, לא חשיב לינה לרש"י ופ"י [דרגל בפני לאו לענין לינה אתמול], ואמאי. ולמה שכתבתי **אתי שפיר, דלדידן אין נ"מ בלינה**.

ובזה מיושב נמי מה שקשקשי לעיל אהא דאמרי' תניא כותי' דר"נ דילמא אתי' כר"י, ולמ"ש א"ש דעיי' לא כותי' דלר"י ה"ל לו לחשוב נמי לינה, **אך בלשון הספרי משמע דדרשא דכל פינות כו' גם ר"י מודה**, רק בפסח שני דלחכמים חשוב כמו עצים כו' ר"י ממעט לה מדרשא דשעת ימים. וצ"ע לברר הדין, וגם דעת הרמב"ם נעלמה ממני בזה.

(שפת אמת סוכה מז. וזה דהיה בפ"י)

עלי דשא

החיים הם הגאון וטובה לאדם, ומשיח ה"ת ז"ל שעוה"י הוא נזה התלואות לא כתבו כדי לומר ישיהי כפוי טובה ולא יכיר בטובת החיים ח"ו אלא אדרבא כתבו לזכר שהוא בשלהי של ימיא שן אדרבא כתבו שכן שם א"י ח"ו צרת ח"ו מי' ימשיך להכיר בטובת הבית"ש (עיי' שער י' מה' ו'), ובאמת גם בעל הסידורים יש לו הרבה טובות גשמיים מהקביה בכל יום יום ממש, כי בדרך כלל אין חסר לו דברים רבים מאוד, ולדוגמה העניי' שחסר לו פרנסה הלא הקביה נותן לו בכל רגע בריאות ברפ"ח איברים וטשיה' גידים, וגם לבניו ובני ביתו נותן רפ"ח איברים וטשיה' גידים ויש לו נחת מבניו, ועל כל נשימה ונשימה תהלה, וגם הפרנסה חסר אינו חסר לו בשלימות דהא עדיין לא גוע ברעב וצמא וכדו"ל.

ועיי' בחוה"ל בפתיחה לשער הבחינה בג' הסוכות שביא אינאם מביאיים כסוכות הבית"ש. ובהספרי אותם הסוכות "ענינו בזה לא התנונו והתנאה כהן בעוה"י".

ויש הוכחה שהחיים הוא הגאון גם בגשמיית, שהרי כל אדם (שלא אבד אי' ליעז) הוא משתדל בכל כל נפשו ומאד ימשיך לחיות בעוה"י וגם אם אינו עובד ש"י) וכל אשר לו יתן בעד נפשו [וא"ת] שהוא הגאון מועיט, אי' כי שחיי לחיור אותה הגאון מועיט שנתן לו הש"י, אבל באמת איננו הגאון מועיט כמובן].

ואע"י עוד כמה שכתבתי שם לחלק בין צדיק לרשע, דבאמת אפי' רשע שנותן לו כל בראה גם הוא חייב בהכרת הטוב כמו צדיק ממש, והלא הקביה נותן לו חיים טובים לטובתו בזה ובבא, וכי בשביל שהוא חטא נגר רצונו ית"ש הרי נפטר מלשעלם על טובותיו, והרי הקביה מאריך אפו ומחכה לתשובת רשעים, שהוא מלך חפץ בחיים, ואמר ז"ל מה יתאונן אדם חי - ויד' חיים שנתי' לו [אע"י דמיידי יש מגבר על חטאיו דהיינו פ"י שטא], וגם, כל עונש וצרה עושה האדם לעצמו בעונותיו [וכדאמרו הרעו"ת את מעשי וקפחתי את פרנסתי], משא"כ הטובות עושה הקביה בחסד חסד, וא"כ גם אם העולם הוא נזה התלואות לא הוי סיבה לפטור מהכרת הטוב על החסדים ועל החיים הטובים.

ואחולם מעין הפתיחה שבודאי יפה שעת אחת בתשובה ומעשי' מכל חיי העוה"י והעוה"ב ודבריהם, מי' אין לשכוח גם משמעות כלל הטוב של עוה"י כיון להורות עליהם להחיות ולדאמרו יפה שעת אחת בעוה"ב מכל חיי העוה"י הרי מביאנו שן [אע"י דמיידי יש מגבר על חטאיו דהיינו פ"י שטא], וגאמר ר"א את' לא אשר עשה והנה טוב מאוד, וחסד י' מעולם ועד עולם.

דברי השוהה בצמא דברכים מדי שבת בשבתו, י"צ ברוין

בש"ק שמח"ת אי"ה יתקיים טיש סעודה שלישית

בביהמ"ד רח" יוסף זיו

בפרשת בראשית לא יתקיים טיש סעודה שלישית

יו"ל ע"י תלמידי רבינו ראש הישיבה שליט"א בן כ"ק מרן אדמו"ר הפני מנחם מגור זצוקלה"ה © כל הזכויות שמורות למכון בנאות דשא - פקס 077-4703647 bnaosdeshe@ibrededashe.org הארות והערות יתקבלו בברכה ניתן להירשם לקבלת הגליון מידי שבוע • לתרומות, הנצחות ובעניני הפצה באה"ק 052-7178350 באה"ב 718-408-8970

בחלי אש - שיעורים ושיחות < אר"י: 077-2277-277 < ארה"ב: 1716-229-4771 < אירופה: 44-330-390-0476

לקבלת הגליון השבועי המלא משיחות רבינו שליט"א ניתן לפנות למכון עברא דדשא טל: 03-739-5330 | מ"יל: sichos@ibrededashe.org